

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 02.04.2001
KOM(2001) 179 lopullinen

**KOMISSION KERTOMUS NEUVOSTOLLE, EUROOPAN PARLAMENTILLE,
TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE**

**Naisten ja miesten yhtäläiset mahdollisuudet Euroopan unionissa –
kertomus vuodelta 2000**

Tiivistelmä

Tasa-arvoa koskeva yhteisön puitestrategia ja siihen liittyvä uusi ohjelma 2001–2005

Kesäkuussa 2000 komissio hyväksyi ensimmäisen laajan tasa-arvoa koskevan puitestrategiansa, joka kattaa aiheen kaikki osa-alueet: tasa-arvon taloudellisessa, sosiaalisessa ja yhteiskunnallisessa elämässä, tasa-arvon päätöksenteossa sekä sukupuoliroolit ja sukupuolistereotyytiat. Puitestrategiassa yhdistyvät toisaalta tasa-arvon edistämiseen suunnitellut erityistoimet ja toisaalta tasa-arvokysymysten valtavirtaistaminen kaikkeen yhteisön politiikkaan. Tämän yhtenäisen lähestymistavan mukaisesti strategiassa käytetään hyväksi kaikkia olemassa olevia välineitä ja rakenteita sekä tuetaan samalla uusien välineiden, kuten seurannan, indikaattoreiden ja esikuva-analyyysien, kehittämistä.

Strategiaa täydentää toimintaohjelma, josta on varattu 50 miljoonaa euroa sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen seuraavien viiden vuoden aikana. Ohjelmasta tuetaan tietoisuuden lisäämistä, toimintatapojen analysointia sekä tasa-arvoverkoston luomista EU:n toimielinten, kansallisten viranomaisten, työmarkkinaosapuolten ja kansalaisjärjestöjen välille. Ohjelman tavoitteena on edistää tasa-arvoon liittyviä hyviä käytäntöjä, lisätä tietämystä sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä sekä auttaa avaintoimijoita sukupuolten välisen epätasa-arvon poistamisessa.

Tasa-arvon valtavirtaistaminen

Valtavirtaistaminen velvoittaa EU:n sisällyttämään sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteen kaikkeen toimintaansa, ei ainoastaan suoranaisesti tasa-arvon edistämiseen tähtääviin toimiin. Valtavirtaistaminen on keskeinen osa komission uutta puitestrategiaa.

Viimeisten kahden vuoden aikana on edistytty niillä alueilla, joilla jo ennestään oli saatu eniten aikaan. Toimia on nyt laajennettava muille alueille. On myös ehdottoman tärkeää kehittää tehokkaita työkaluja tämän melko uuden lähestymistavan toteuttamiseen: tarvitaan parempia seurantajärjestelmiä ja tilastointia. Tehtävään on varattava riittävästi henkilöresursseja, ja tietoisuuden lisäämiseen tarvitaan myös henkilöstön koulutusta.

Euroopan parlamentti on viimeisen vuoden aikana useissa yhteyksissä ilmaissut sitoutuvansa valtavirtaistamiseen, ja sekä Portugali että Ranska ovat puheenjohtajavaltioina edistäneet valtavirtaistamisesta käytävää keskustelua neuvostossa.

Sukupuolten tasa-arvo työelämässä

Sukupuolten väliset palkkaerot ovat edelleen suuret, ja naisten työllisyysaste on 18 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin miesten. Tämän ongelman poistamiseksi maaliskuussa kokoontunut Lissabonin Eurooppa-neuvosto asetti uudet kunnianhimoiset tavoitteet naisten työllistämiseksi. Tavoitteena on erityisesti kasvattaa naisten työllisyysastetta nykyisestä 53 prosentista 60 prosenttiin vuoteen 2010 mennessä.

Työllisyysstrategian on oltava merkittävässä asemassa tämän tavoitteen saavuttamisessa. Sukupuolten tasa-arvon pilarin yhteydessä toteutettiin rohkaisevan paljon toimia, joiden tavoitteena oli auttaa työssäkäyviä ihmisiä työn ja perhe-elämän yhteensovittamisessa. Toisaalta palkkakuilun pienentämiseen suunnattiin varsin vähän toimia.

Sukupuolten tasa-arvoa tavoitellaan myös muiden pilareiden kautta: työllistettävyyden, yrittäjyyden ja mukautumiskyvyn. Työllistettävyyttä lisääviä toimia ei pidä kohdistaa liian kapea-alaisesti ainoastaan työttömyyskorvauksen saajiin, jolloin toimien ulkopuolelle suljetaan monia naisia, jotka ehkä haluaisivat mukaan työelämään, mutta eivät ole rekisteröityneet työttömiksi. Mukautumiskyvyn lisäämiseen ei juuri ole panostettu, vaikka työaika ja työn organisointi ovat yleensä tärkeitä kysymyksiä työssäkäyvien naisten kannalta. Toimia naisten määrän lisäämiseksi tietotekniikan ja televiestinnän aloilla olisi toteutettava laajalti.

Tasa-arvonäkökohdat EU:n ihmisoikeuspolitiikassa

Komissio teki vuonna 2000 ehdotuksen vuodelta 1976 peräisin olevan tasa-arvoista kohtelua koskevan direktiivin muuttamiseksi. Ehdotuksessa nojaututaan uudessa perustamissopimuksessa oleviin sukupuolten tasa-arvoa koskeviin määräyksiin ja muutetaan sanamuotoa yhdenmukaisemmaksi eurooppalaisen oikeuskäytännön kanssa. Mikä tärkeintä, ehdotuksessa tunnustetaan seksuaalinen häirintä yhdeksi syrjinnän muodoksi ja annetaan syrjinnän uhreille mahdollisuus tulla edustetuksi erilaisten järjestöjen välityksellä hallinto- ja oikeusmenettelyissä sekä taataan naisten oikeus palata työhön äitiysloman jälkeen.

Komissio on myös ilmoittanut aikovansa tehdä vuonna 2002 ehdotuksen uudesta EY:n perustamissopimuksen 13 artiklaan perustuvasta tasa-arvodirektiivistä.

Beijingissä annetun julistuksen ja toimintaohjelman täytäntöönpanon viisivuotistarkistuksessa New Yorkissa Euroopan unioni uudisti sitoutumisensa vuonna 1995 allekirjoittamaansa toimintaohjelmaan. Se onnistui estämään joidenkin osanottajien yritykset toimintaohjelman sanamuotojen vesittämiseksi mutta epäonnistui pyrkimyksissään vahvistaa toimintaohjelmaa useissa kysymyksissä, esimerkiksi suhtautumisessa naiskauppaan.

Naiskauppa oli hyvin esillä vuoden 2000 poliittisella asialistalla. Komissio jatkoi sen vastaista työtä Stop-ohjelmansa välityksellä ja ehdotti ohjelmalle kahden vuoden jatkoaikaa. Kotiväkivaltaa koskeva tiedotuskampanja päättyi, mutta Daphne-aloite korvattiin täysimittaisella ohjelmalla.

Sukupuolten tasa-arvo laajentumisprosessissa

Komission laatimassa ja Nizzan Eurooppa-neuvoston hyväksymässä laajentumista koskevassa strategia-asiakirjassa arvioidaan, että työllisyys- ja sosiaalipolitiikkaa koskevat neuvottelut saadaan alustavasti päätökseen useimpien maiden osalta vuoden 2001 ensimmäisellä puoliskolla.

Unkari, Tšekki ja Liettua näyttävät olevan eturintamassa sukupuolten tasa-arvoa koskevan yhteisön lainsäädännön saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä. Muilla mailla on vielä paljon tehtävää, vaikka vuonna 2000 saavutettiin jonkinlaista edistystä. Puola ja Turkki eivät näytä edistyneen yhteisön säännösten käyttöönotossa viime vuoden aikana.

Ehdokasmaiden on myös varmistettava, että niiden instituutiot pystyvät soveltamaan tasa-arvolainsäädäntöä. Tässäkin Unkari ja Liettua ovat edistyneet parhaiten. Hallinnolliset valmiudet eivät siis vielä ole riittävät kaikissa ehdokasmaissa. On syytä toivoa, että ehdokasmaat käyttävät hyväkseen uuden sukupuolten tasa-arvoa koskevan toimintaohjelman kautta tarjolla olevan avun. Aikaisemman ohjelman hyödyntämisaste oli alhainen.

Työmarkkinoiden epätasa-arvoa kuvaavat luvut antavat toiveikkaamman kuvan. Esimerkiksi naisten työllisyysaste on EU:n keskiarvoa parempi. Tilanne on kuitenkin hieman

monimutkaisempi: jatkuva palkkakuilu, laadukkaiden lastenhoitopalvelujen puute ja yhteiskunnan syrjivä asenne pitävät naisten työmarkkinoille osallistumisen alhaisena. Lisäksi työmarkkinat ovat edelleen varsin eriytyneet ja naiset keskittyneet tiettyihin ammatteihin ja tietyille aloille.

Poliittisen osallistumisen osalta naiset ovat edelleen pahasti aliedustettuina niin kansallisessa politiikassa kuin aluepolitiikassa ja hallintoasemissa. Osallistumisaste on selvästi alle EU:n keskiarvon.

Tasapuolisen osallistumisen edistäminen päätöksenteossa

Naiset ovat edelleen aliedustettuina myös EU:ssa. Päätöksenteossa vallitsevan sukupuolten epätasapainon korjaaminen on hidasta jäsenvaltioissa ja yhteisössä toteutetuista toimista huolimatta. Toimia jatketaan sukupuolten tasa-arvoa koskevan puitestrategian mukaisesti. Ohjelmasta tuetaan naisten asemaa taloudellisessa ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa kuvaavien tilastojen laatimista. Tällaisia tilastoja ei laadita tällä hetkellä ollenkaan.

Komissio on sitoutunut sukupuolten epätasapainon poistamiseen omista yksiköistään työhönottoa koskevien tavoitteiden avulla sekä ottamalla hakijoiden sukupuolen huomioon yhtenä valintaperusteena. Se pyrkii myös varmistamaan, että naiset ovat asianmukaisesti edustettuina kaikissa sen komiteoissa ja asiantuntijaryhmissä.

Jäsenvaltioissa on kokeiltu vaihtelevalla menestyksellä monia erilaisia toimia naisten edustuksen lisäämiseksi. Pitkäaikainen sitoutuminen, poliittinen tahto ja hyvä toimintamuotojen yhdistelmä näyttäisivät olevan tärkeämpiä kuin yksittäiset välineet.

Kysymys naisista liike-elämässä on nyt vasta otettu järjestelmällisemmin esille. Tarvitaan hyviä tilastoja, jotta lasikatto ja muut esteet saadaan näkyvämmiksi. Komission äskettäin tekemä tutkimus osoitti, että vain 23 prosenttia EU:n yrityksistä on naisten omistuksessa.

Tasa-arvoa koskeva yhteisön puitestrategia (2001–2005) ja uusi toimintaohjelma

STRATEGIA

Komissio hyväksyi 7. kesäkuuta 2000 uuden sukupuolten tasa-arvoa koskevan yhteisön puitestrategian¹. Strategia kokoaa ensimmäistä kertaa yhden otsikon alle kaikki erilaiset aloitteet ja ohjelmat, joita aikaisemmin on käsitelty toisista erillään ja jotka on rahoitettu usein eri budjettikohdista.

Kattavassa ja yhtenäisessä lähestymistavassa yhdistyvät toisaalta sukupuolten tasa-arvon edistämiseen tarkoitettut erityistoimet ja erityispolitiikat ja toisaalta kaiken kattava valtavirtaistaminen, jonka tarkoituksena on varmistaa, että tasa-arvonäkökohdat otetaan huomioon kaikessa politiikassa, ja jonka mukaisesti kaikkia komission yksiköitä pyydetään selvittämään, mitä ne ovat tehneet sukupuolten tasa-arvon tavoitteen sisällyttämiseksi poliittiseen päätöksentekoprosessiinsa.

Strategiassa keskitytään seuraaviin viiteen tavoitteeseen, jotka tarjoavat viitekehyksen politiikan kehittämiseksi ja joihin kaikki yhteisön tasa-arvoaloitteet ovat sidoksissa:

- tasa-arvo talouselämässä
- tasapuolinen edustus ja osallistuminen päätöksentekoon
- tasa-arvo sosiaalisissa oikeuksissa
- tasa-arvo kansalaisyhteiskunnassa
- sukupuoliroolien muuttaminen ja stereotyyppien poistaminen.

Strategiaa ei sovelleta ainoastaan EU:n kansalaisiin suoranaisesti vaikuttavaan politiikkaan, vaan laajentumisprosessin, kehitysyhteistyön ja ulkosuhteiden kautta myös unionin suhteisiin muun maailman kanssa.

Strategiassa käytetään hyväksi käytössä olevia välineitä, rakenteita ja menetelmiä, kuten sukupuolivaikutusten arviointeja, ja kehitetään samalla uusia ja tehokkaampia välineitä, rakenteita ja menetelmiä. Seurannan ja arvioinnin parantamiseksi käyttöön otetaan uusia indikaattoreita ja tehdään esikuva-analyyseja, joiden tarkoituksena on myös antaa mahdollisuus toimien uudelleen suuntaamiseen strategiaa sovellettaessa.

¹ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Kohti sukupuolten tasa-arvoa koskevaa yhteisön puitestrategiaa (2001–2005), KOM(2000) 335 lopullinen.

TOIMINTAOHJELMA

Strategian rinnalla toteutetaan uutta toimintaohjelmaa vuosina 2001–2005.² Viiden vuoden aikana ohjelman kautta on käytettävissä yhteensä 50 miljoonaa euroa, joilla rahoitetaan tietoisuutta lisääviä toimia, tasa-arvoon vaikuttavan politiikan analysointia ja arviointia sekä EU:n toimielimiä, kansallisia viranomaisia, työmarkkinaosapuolia ja kansalaisjärjestöjä yhdistävien tasa-arvoverkoston luomista. Näillä toimilla on seuraavat kolme tavoitetta:

- edistää ja levittää sukupuolten tasa-arvoa tukevia hyviä käytäntöjä ja tasa-arvoa vahvistavia arvoja
- lisätä ymmärtämystä sukupuoleen perustuvaan suoraan tai epäsuoraan syrjintään liittyvistä kysymyksistä kartoittamalla, missä syrjintää esiintyy, ja tutkimalla mahdollisia poliittisia ratkaisuja
- parantaa avaintoimijoiden, kuten kansalaisjärjestöjen ja työmarkkinaosapuolten valmiuksia edistää sukupuolten tasa-arvoa.

² Neuvoston päätös, tehty 20 päivänä joulukuuta 2000, sukupuolten tasa-arvoa koskevaan yhteisön puittestrategiaan (2001–2005) liittyvän ohjelman perustamisesta.

Tasa-arvon valtavirtaistaminen

TASA-ARVON VALTAVIRTAISTAMINEN YHTEISÖN POLITIIKKAAN

Euroopan unioni on valtavirtaistamispolitiikassaan sitoutunut sukupuolten tasa-arvon päämäärän tavoitteluun kaikessa politiikassaan, lainsäädäntötoimenpiteissään ja kaikissa toimissaan, myös muissa toimissa kuin niissä, joiden päätavoitteena ovat yhtäläiset mahdollisuudet. Valtavirtaistaminen on keskeinen osa komission uutta puitestrategiaa. Se oli johtavana periaatteena myös naisten ja miesten tasa-arvoisia mahdollisuuksia koskevassa yhteisön keskipitkän aikavälin toimintaohjelmassa, joka päättyi vuonna 2000. Noin neljännes kaikista rahoitetuista hankkeista liittyi ensisijaisesti tasa-arvon valtavirtaistamiseen.³ Monissa hankkeissa tutkittiin, kuinka tasa-arvonäkökohdat voidaan yhdistää paikallis- ja aluepolitiikan sekä kaupunkipolitiikan kehittämiseen ja toteutukseen tai kuinka työmarkkinoiden avaintoimijat ja tiedotusvälineet voidaan valvuttaa tasa-arvokysymyksissä.

Elokuussa 2000 komissio toteutti tasa-arvon valtavirtaistamista koskevan tutkimuksen. Tutkimuksessa tarkasteltiin erityisesti tasa-arvon valtavirtaistamista varten luotua organisatorista ja metodologista kehystä sekä tasa-arvon valtavirtaistamisessa käytettyjen menetelmien vaikutuksia. Tutkimuksesta oli hyötyä myös siinä mielessä, että se ohjasi komission valintoja sukupuolten tasa-arvoa koskevan uuden puitestrategian painopistealueista.

Tutkimus osoitti, että yleisesti ottaen sukupuolten tasa-arvon edistämiseen oli panostettu eniten niillä politiikan aloilla, joilla aikaisempina vuosina muutenkin oli saavutettu eniten edistystä: rakennerahastojen, yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen, kehitysyhteistyön ja sosiaaliasioiden sekä tieteen ja tutkimuksen aloilla. Edistystä saavutettiin myös talouspolitiikassa: Talouspolitiikan laajoihin suuntaviivoihin vuodeksi 2000 sisältyi kaksi yhtäläisiä mahdollisuuksia koskevaa suositusta. Toinen liittyy eripalkkaisuuteen, ja toisessa vaaditaan, että yhtäläisten mahdollisuuksien edistämiseksi tehtäisiin entistä enemmän työtä. Nyt toimia on laajennettava muille aloille, joilla vuonna 1998 todetut esteet ovat edelleen suurimmaksi osaksi jäljellä.

Välineet, menetelmät ja resurssit

1. **Sukupuolivaikutusten arviointi** on välttämätön perusta tasa-arvonäkökohdat huomioon ottavan politiikan muotoilulle. Se on otettu käyttöön jo yhteisön politiikan useilla osa-alueilla. Tutkimuksen ja teknologisen kehittämisen viidennessä puiteohjelmassa käynnistettiin kesäkuussa 2000 sukupuolivaikutusten arviointien sarja. Yhteisön humanitaarisen avun alalla sukupuolivaikutukset ovat yksi säännönmukaisissa jälkiarvioinneissa tutkittavista aiheista. Lisäksi kansallisen veropolitiikan vaikutusten arviointiin kehitetään parhaillaan uusia menetelmiä ja välineitä.
2. **Sukupuolen mukaan eritellyt tilastot** ja tiedot ovat myös ehdottoman tärkeitä valtavirtaistamisessa ja sukupuolivaikutusten arvioinnissa. Tilastot, indikaattorit ja

³ Ks. hankeluettelo 1999: Naisten ja miesten tasa-arvoisia mahdollisuuksia koskeva yhteisön keskipitkän aikavälin toimintaohjelma. Katso linkki Internet-sivulta http://europa.eu.int/comm/employment_social/equ_opp/index_en.html.

esikuva-analyysit antavat mahdollisuuden mitata tasa-arvon alalla saavutettua edistystä. Ne paljastavat kaikkien toimintalinjojen, joista monien uskottiin aikaisemmin olevan sukupuolineutraaleja, erilaiset vaikutukset naisiin ja miehiin.

Huolimatta teknisistä hankaluuksista ja tietojen toimittajien haluttomuudesta tuottaa sukupuolen mukaan eriteltyjä tilastoja, edistystä on kuitenkin saavutettu.

- Tiedettä ja kehitysyhteistyötä varten kehitetään tasa-arvotavoitteita ja -indikaattoreita.
- Neuvosto tukee naisten ja miesten tasapainoista osallistumista päätöksentekoon sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittamista kuvaavien indikaattoreiden kehittämistä.
- Eurostat aloitti vuonna 2000 laajan sukupuolen mukaan eriteltyjä tilastoja koskevan hankkeen sekä toteutettavuustutkimuksen, jossa tutkittiin mahdollisuuksia kerätä vertailukelpoista aineistoa lasten päivähoidosta.

3. Nykykäsityksen mukaan institutionaaliset käytännöt ja rakenteet, selkeä vastuunjako, korkeatasoinen tuki ja yksiköiden välinen yhteistyö kuuluvat kaikki olennaisesti valtavirtaistamispolitiikkaan. Lisäksi koko organisaation johtavien virkamiesten on oltava tietoisia tasa-arvonäkökohdista ja kiinnitettävä niihin riittävästi huomiota sekä järjestettävä aiheesta asianmukaista koulutusta. Voidakseen tuottaa onnistuneita tuloksia tasa-arvon valtavirtaistamisen on oltava kiinteä osa organisaation toimintaa; se ei saa olla yksinomaan asiasta kiinnostuneiden yksilöiden aktiivisuuden varassa.

Sukupuolten tasa-arvosta vastaavan henkilöstön suurta liikkuvuutta on pyrittävä vähentämään kaikissa komission yksiköissä järjestettävällä laadukkaalla koulutuksella, jolla lisätään myös tietoisuutta asiasta. Tämän vuoksi komissio jatkoi vuonna 2000 koulutuksen järjestämistä sukupuolten tasa-arvoon ja valtavirtaistamiseen liittyvistä kysymyksistä ja lisäsi pyrkimyksiään tasa-arvokysymysten näkyvyyden lisäämiseksi.

Onnistuneita esimerkkejä tasa-arvon valtavirtaistamisesta

Naiset ja tiede

Vuonna 1999 julkaistun tiedonannon ”Naiset ja tiede”⁴ jälkeen on edistytty merkittävästi tasa-arvokysymysten sisällyttämisessä EU:n tiede- ja tutkimuspolitiikkaan. Tutkimuksen ja teknologisen kehittämisen viidennen puiteohjelman sukupuolivaikutusten arviointi on parhaillaan käynnissä, ja sukupuolivaikutuksia koskeviin tutkimuksiin, jotka ovat kattaneet myös uuden teknologian, on osoitettu yhteensä 1,4 miljoonaa euroa. Komission julkaisemiin tiede- ja tutkimushankkeita koskeviin ehdotuspyyntöihin sisältyy vakiolauseke, jolla rohkaistaan naisia ja työryhmiä, joiden jäseninä on naisia, tekemään omia ehdotuksiaan.

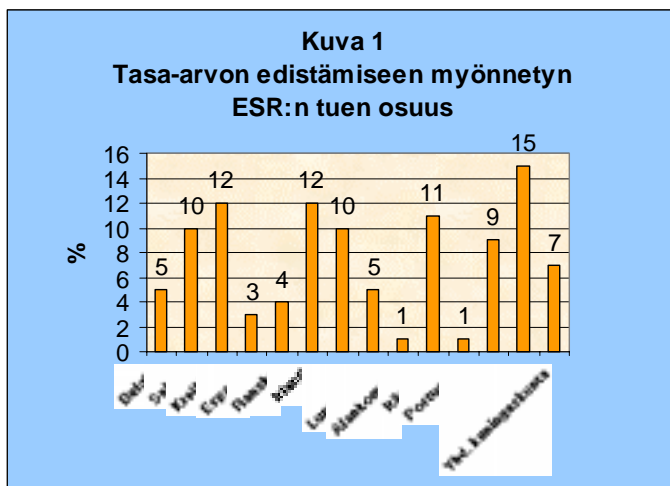
Naisten osuus ylemmissä tieteellisissä tehtävissä on tällä hetkellä hyvin pieni, ja tilastoja aiheesta on niukasti. Naisten osallistumisesta tieteelliseen tutkimukseen 20. toukokuuta 1999 annetussa neuvoston päätöslauselmassa⁵ pyydettiin komissiota laatimaan jäsenvaltioiden selvitysten pohjalta vertailuaineistoa ja eurooppalaisia indikaattoreita, joiden perusteella

⁴ KOM(1999) 76.

⁵ EYVL C 201, 16.2.1999, s. 1.

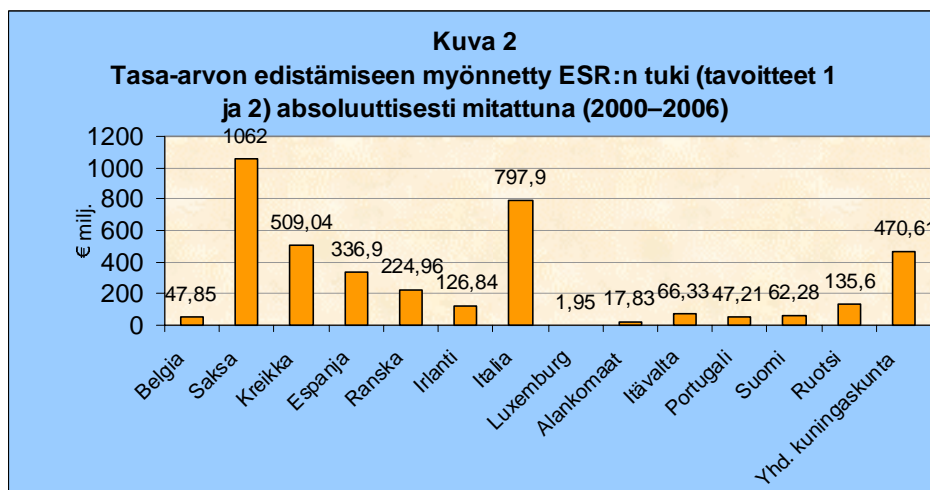
voidaan arvioida naisten asemaa tutkimuksen ja teknologisen kehittämisen alalla Euroopan yhteisössä. Tämän jälkeen komissio totesi keskeisten eurooppalaisten tilastotutkimusten (esimerkiksi työvoimatutkimusten ja T&K-tutkimusten) perusteella, että naisia koskevia tietoja on rajallisesti, ja käynnisti kolmivuotisen hankkeen ”Design and collection of statistical indicators on women in science”. Tiedonannossaan ”Eurooppalaisen tutkimusalueen toteuttaminen: EU:n tutkimustoimien suuntaviivat (2000–2006)”⁶ komissio totesi, että naisten asema tieteessä on yksi sen tärkeimmistä huolenaiheista. Lisäksi komissio suosittelee sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista kuudenteen puiteohjelmaan (2002–2006).

Rakennerahastot ja maaseudun kehittäminen

Kuvien 1 ja 2 lähde⁷

Jäsenvaltioiden kanssa käydyissä neuvotteluissa uuteen rakennerahastoasetukseen perustuvien uusien ohjelmien (2000–2006) sisällöstä Euroopan komissio korosti entistä tehokkaampien tasa-arvotoimien tarvetta.⁸⁹

⁶ KOM(2000) 612.

⁷ Komission tiedonanto Euroopan sosiaalirahaston tuesta Euroopan työllisyysstrategiaan.

⁸ Neuvoston asetus (EY) N:o 1260/1999, annettu 21 päivänä kesäkuuta 1999, rakennerahastoja koskevista yleisistä säännöksistä.

⁹ Komissio on laatinut teknisen asiakirjan naisten ja miesten tasa-arvoisten mahdollisuuksien valtavirtaistamisesta rakennerahastojen ohjelmiin ja hankkeisiin. Ks. Internet-sivu <http://www.inforegio.cec.eu.int>.

Käyttöön on otettu uusi, kokonaisvaltaisempi lähestymistapa, ja muun muassa seuraavia parannuksia on tehty:

- Naisten ja miesten sosio-ekonomisista eroista on tehty syvällisempi analyysi ja tasa-arvon esteet on määritelty entistä selkeämmin. Analyysit eivät kuitenkaan aina ole johtaneet suurempaa tasa-arvoa merkitseviin määrällisiin tavoitteisiin.
- Espanjan, Italian, Ruotsin, Portugalin, Irlannin, Kreikan ja Yhdistyneen kuningaskunnan kansallisissa ohjelmissa perustetaan tasa-arvotyöryhmiä tekemään valmistelutyötä seurantakomiteoita varten.
- Saksassa, Kreikassa, Italiassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Espanjassa ja Ruotsissa tasa-arvoa edistävät elimet on kutsuttu osallistumaan seurantakomiteoiden työhön.
- Useat jäsenvaltiot ovat sitoutuneet yleiseen periaatteeseen naisten ja miesten tasapuolisesta osallistumisesta seurantakomiteoiden työhön.
- Lasten päivähoitopalvelujen kehittämiseen on kiinnitetty entistä enemmän huomiota. Irlannissa siihen on varattu 1 755,4 miljoonaa euroa rakennerahaston ohjelmakaudeksi 2000–2006. Myös Kreikka ja Italia suunnittelevat tähän liittyviä aloitteita.

Koska sukupuolten tasa-arvo on valtavirtaistettu osaksi koko strategiaa, siihen käytetyistä varoista on mahdotonta tehdä tarkkoja laskelmia. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) sukupuolten tasa-arvoon kohdistuviin erityistoimiin varaamat määrärahat ovat nyt noin neljä miljardia euroa (katso kuvat 1 ja 2).¹⁰

Monissa vuonna 2000 aloitetuissa uusissa maaseudun kehittämissuunnitelmissa kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota sukupuolten tasa-arvoon maaseudulla. Naisia on tällä hetkellä 34 % maatalojen työvoimasta ja 22 % tilanpitäjistä. Ohjelmissa tuetaan naisten tärkeää roolia maaseudun talouden monipuolistamisessa.

Vuonna 2000 hyväksytyssä Leader+-yhteisöaloitteessa maaseudun naiseen kohdistuvat toimenpiteet ovat ensisijaisen tärkeä ala. Tämä näkyy komissiolle esitetyissä ohjelmissa, joista monissa asetetaan naiseen liittyviä mitattavissa olevia tavoitteita.

Kehitysyhteistyö

Vuonna 2000 keskityttiin kehittämään uutta toimintaohjelmaa¹¹, jonka tarkoituksena oli panna täytäntöön asiaa koskevat direktiivit ja suositukset käytännön toimien avulla. Tärkeimpänä haasteena oli lisätä niiden hankkeiden määrää, joista on tehty sukupuolivaikutusten arvioinnit (tällä hetkellä on noin 20 prosenttia) sekä pyrkiä vastaamaan sukupuolen mukaan eritellyn tiedon, arviointien ja raportoinnin puutteeseen.

EU:n talousarviossa on erikseen huomioitu sukupuolten tasa-arvo budjettikohdassa, jonka tarkoituksena on antaa teknistä tukea tasa-arvokysymysten täysimääräiseen sisällyttämiseen EU:n kehitysyhteistyöpolitiikkaan.

¹⁰ Komission 16. tammikuuta 2001 antamassa tiedonannossa (KOM(2001) 16) hahmotellaan, kuinka ESR tukee jäsenvaltioiden sitoumuksia Euroopan työllisyysstrategian mukaisesti.

¹¹ Komission tiedonantoluonnos neuvostolle ja Euroopan parlamentille, 25. lokakuuta 2000 - Toimintasuunnitelma sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisesta yhteisön kehitysyhteistyöhön.

Euro

Jopa eurolla on sukupuolten tasa-arvoon liittyvä ulottuvuutensa, joka on otettava huomioon: tutkimukset ovat toistuvasti osoittaneet, että naiset suhtautuvat yhteisvaluuttaan epäilevämmiin kuin miehet ja tietävät siitä vähemmän.¹² Valtavirtaistamisperiaatteen mukaisesti komissio osallistui euroa koskevan tiedostuskampanjan rahoittamiseen. Kampanjan tavoitteena oli vastata nimenomaan naisten tarpeisiin ja huolenaiheisiin. Kolme erimaalaista naistenlehteä¹³ on lupautunut auttamaan lisäämällä naisille kohdennettujen euro-aiheisten juttujen määrää.

Johtopäätökset ja tulevaisuudennäkymät

Valtavirtaistamisstrategiaa muokataan jatkuvasti. Sillä on jo vahva perusta: Amsterdamin sopimus sekä valtavirtaistamista koskeva komission tiedonanto vuodelta 1996.¹⁴ Strategian laaja kehys on muotoutumassa rakennerahastoihin, työllisyysstrategiaan, kehitysyhteistyöhön ja tutkimukseen liittyvien valtavirtaistamista koskevien asetusten myötä.

Pariisissa 27. lokakuuta pidetyssä konferenssissa puheenjohtajavaltio Ranska nosti esiin kysymyksen tasa-arvon valtavirtaistamisesta neuvoston toimintaan ja toivoi, että siitä tulisi pysyvä tapa. Sekä Ruotsi että Belgia aikovat jatkaa aiheen eteenpäin viemistä omalla puheenjohtajakaudellaan.

Joitakin välttämättömiä elementtejä kuitenkin vielä puuttuu. Joillakin politiikan aloilla – liikenteen, ympäristön, kuluttajansuojan, maatalouden ja kulttuurin aloilla – valtavirtaistamista on vielä vahvistettava, jotta komission selkeä sitoutuminen sukupuolten tasa-arvon edistämiseen voisi toteutua kautta linjan.

Yleisesti tavoitteiden mukaan:

- sukupuolen mukaan eriteltyjen tilastojen tekemisestä olisi muodostuttava pikemminkin sääntö kuin poikkeus, sekä seurantaa ja arviointia olisi lisättävä
- tasa-arvokysymyksiä koskevaa tietoisuutta olisi lisättävä komission päätöksentekotasolla, ja koulutusta olisi järjestettävä tarvittavan tasa-arvoasiantuntemuksen aikaansaamiseksi komission virkamiesten keskuudessa
- tasa-arvon valtavirtaistamiseen tarvittavia institutionaalisia mekanismeja olisi vahvistettava.

Euroopan parlamentin sitoutuminen tasa-arvon valtavirtaistamiseen

Euroopan parlamentti vaatii säännöllisin väliajoin tasa-arvon valtavirtaistamista kaikkiin yhteisön toimiin. Lokakuun 5. päivänä 2000 antamassaan päätöslauselmassa¹⁵ Euroopan parlamentti ilmoitti näkemyksestään, jonka mukaan kaikkeen unionin myöntämään tukeen, rahoitukseen tai avustuksiin olisi liitettävä vaatimus miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteen noudattamisesta. Parlamentti on vaatinut toimia monilla eri aloilla: naisten

¹² Heinäkuussa 1999 julkaistu Eurobarometri-tutkimus.

¹³ Femmes d'Aujourd'hui (Belgia), Emma (Saksa), Noi Donna (Italia).

¹⁴ Komission tiedonanto – Naisten ja miesten yhtäläisten mahdollisuuksien sisällyttäminen yhteisön politiikkaan ja toimintaan kaikilla aloilla KOM(96) 67 lopullinen.

¹⁵ Euroopan parlamentin päätöslauselma, 5. lokakuuta 2000, komission vuosikertomuksista 1997, 1998 ja 1999 naisten ja miesten yhtäläisistä mahdollisuuksista Euroopan unionissa.

osallistumisen lisäämistä päätöksenteossa, naisten ja tyttöjen kannustamista monipuolisiin uravalintoihin, naisten houkuttelemista tieto- ja viestintäteknologian alalle sekä tutkimuksia, joilla selvitetään osa-aikatyön ja epätyypillisten työsuhteiden vaikutusta palkkaan, sosiaaliturvamaksuihin, naisten eläkkeisiin ja naisten köyhtymiseen.

Komission vuosikertomuksista antamassaan päätöslauselmassa Euroopan parlamentti katsoo, että sukupuolen mukaan eriteltyt tilastot ja indikaattorit ovat ”välttämättömiä, jotta voidaan arvioida tasa-arvon toteuttamisen edistymistä ja tehostaa tasa-arvonäkökohtien sisällyttämistä kaikkien alojen toimiin, koska niiden avulla voidaan osoittaa kaikkien toimien erilaiset vaikutukset miehiin ja naisiin erityisesti aikaisemmin tässä suhteessa neutraaleina pidetyillä aloilla”. Euroopan parlamentti pitää myös välttämättömänä vertailukelpoisten indikaattoreiden, analyysimenetelmien ja tietojen hankkimista, jotta niiden avulla voidaan helpottaa oikeiden ja kaikki sukupuolten tasa-arvoon liittyvät näkökohdat huomioon ottavien arvioiden tekemistä.

Valtavirtaistaminen jäsenvaltioissa

Helmikuussa Tanska hyväksyi uuden lain, jossa säädetään tasa-arvon valtavirtaistamisen periaatteista ja sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseen tähtäävistä uusista institutionaalisista mekanismeista. Italian uusi tasa-arvoministeri nimitettiin virkaansa huhtikuussa 2000 ja samalla tasa-arvon valtavirtaistaminen ulotettiin kaikkeen hallituksen politiikkaan. Samaan aikaan Saksan hallitus päätti tasa-arvon valtavirtaistamisesta kaikkien liittovaltion ministeriöiden toimintaan.

Välineet ja indikaattorit

Irlannin oikeusministeriö (Department of Justice, Equality and Law Reform) tilasi tutkimuksen sukupuolten tasa-arvon seurantamekanismeista tarkoituksenaan kehittää indikaattoreita, joilla voidaan mitata toimien ja ohjelmien käytännön vaikutuksia. Saksa perusti ministeriöiden välisen työryhmän kehittämään valtavirtaistamisen välineitä.

Koulutus

Pohjoismaiden neuvosto luonnosteli tasa-arvokoulutusohjelman, joka on tarkoitus käynnistää vuonna 2001. Myös Saksan hallitus suunnittelee koulutusta virkamieskunnalleen. Portugali sisällytti sukupuolten tasa-arvon opettajainkoulutusohjelmiinsa.

Sukupuolten tasa-arvo työelämässä

Uudet tasa-arvotavoitteet

Vaikka yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus ei vaatisi yhtäläisiä mahdollisuuksia naisille ja miehille työelämässä, talous kyllä vaatisi. Samapalkkaisuus, naisten taitojen ja kykyjen asianmukainen tunnustaminen sekä toimet, jotka antavat työntekijöille mahdollisuuden työn ja perhe-elämän yhdistämiseen, auttavat saamaan lisää naisia työmarkkinoille ja lisäävät talouden tuottavuutta. Naisten taloudellisen aktiivisuuden lisääntyminen on ollut Euroopan taloudellisen kasvun kannalta merkittävä tekijä. Koko EU:n kannalta on arvioitu, että lähes viidennes vuosittaisesta 2,3 prosentin BKT:n kasvusta selittyy naisten lisääntyneellä osuudella työvoimasta.

Eriarvoisuus on kuitenkin edelleen huomattavaa vaikkakin vähenemään päin (ks. kuvat 3–9).

- Naisten työllisyysaste EU:ssa on edelleen 18,2 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin miesten.
- Naisten työttömyysaste on keskimäärin 3 prosenttiyksikköä korkeampi kuin miesten.
- Työmarkkinat ovat sukupuolen mukaan eriytyneet, jolloin naiset ovat keskittyneet tiettyihin ammatteihin ja tietyille toimialoille ja miehet toisille.¹⁶
- Silloin kun naiset ovat mukana työelämässä, he ansaitsevat vähemmän kuin miehet, ja 77 prosenttia matalapalkkaisista työntekijöistä on naisia.

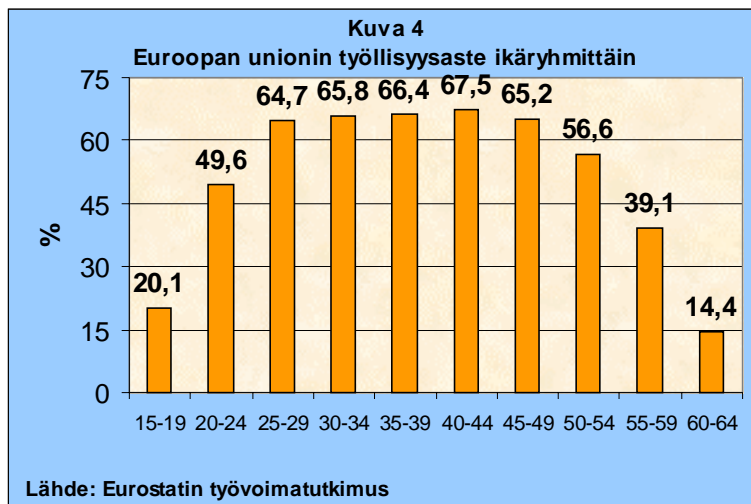
Maaliskuussa 2000 Lissabonin Eurooppa-neuvosto¹⁷ määritteli kunnianhimoiset uudet tavoitteet naisten työllisyydelle. Päättävänä oli nostaa naisten työllisyysaste EU:ssa nykyisestä 53 prosentista 60 prosenttiin vuoteen 2010 mennessä. Tämä on välttämätöntä, mikäli EU aikoo nostaa kokonaistyöllisyysastettaan 70 prosenttiin, mikä on toinen Lissabonin tavoitteista. Työllisyysasteen 60 prosentin tavoite on kunnianhimoisen. Sen saavuttaminen nostaisi naisten työllisyyden EU:ssa kaikkien aikojen korkeimmalle tasolle. Absoluuttisesti mitattuna se merkitsee 10 miljoonan uuden naistyöntekijän tuloa työmarkkinoille. Erityisen kaukana tavoitteesta ollaan absoluuttisesti mitattuna Italiassa, Espanjassa ja Ranskassa.

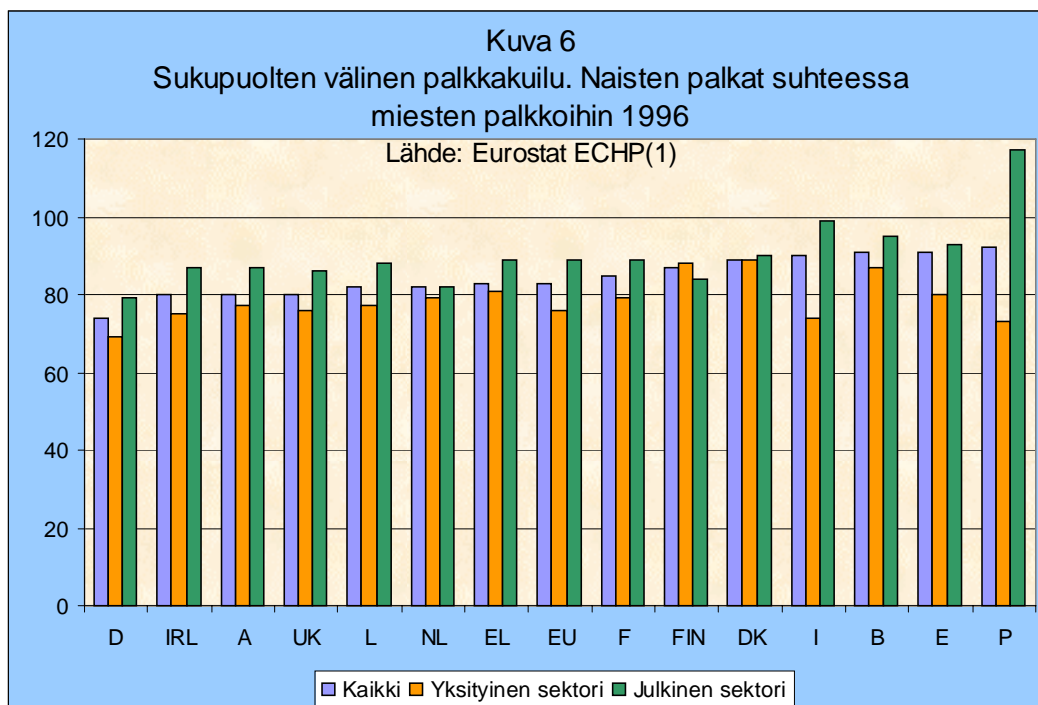
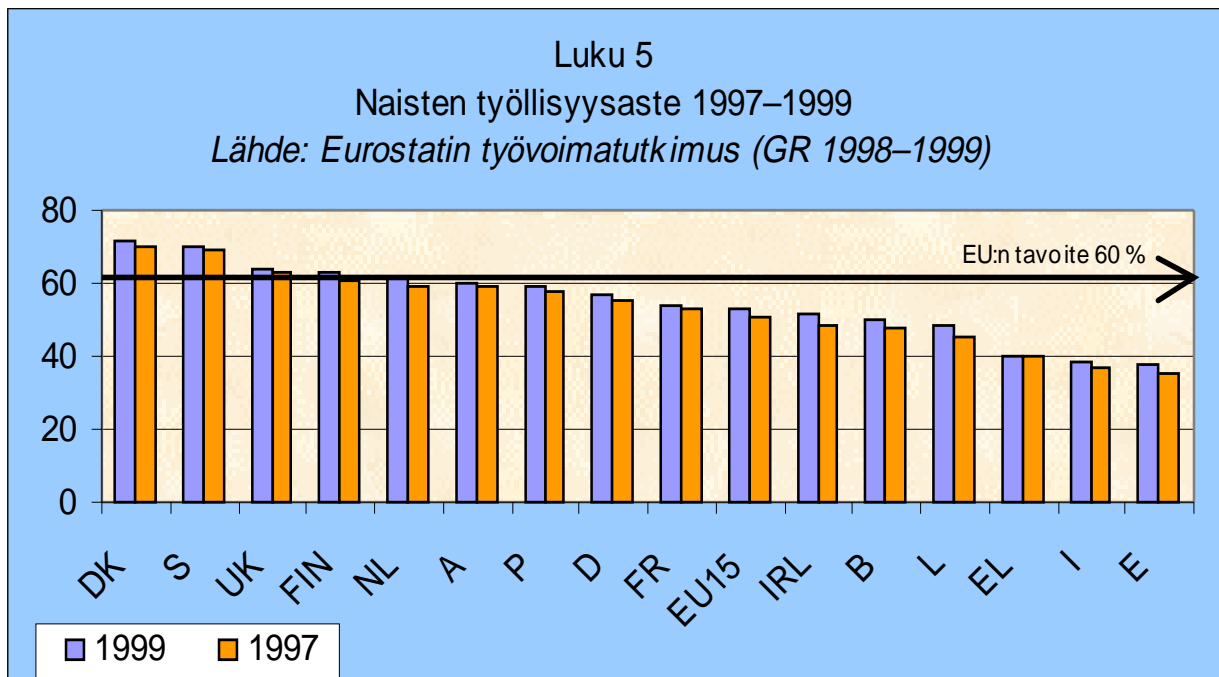
¹⁶ Tilastotietojen osalta ks. yhteinen työllisyysraportti 2000, kohta 3.4.2.

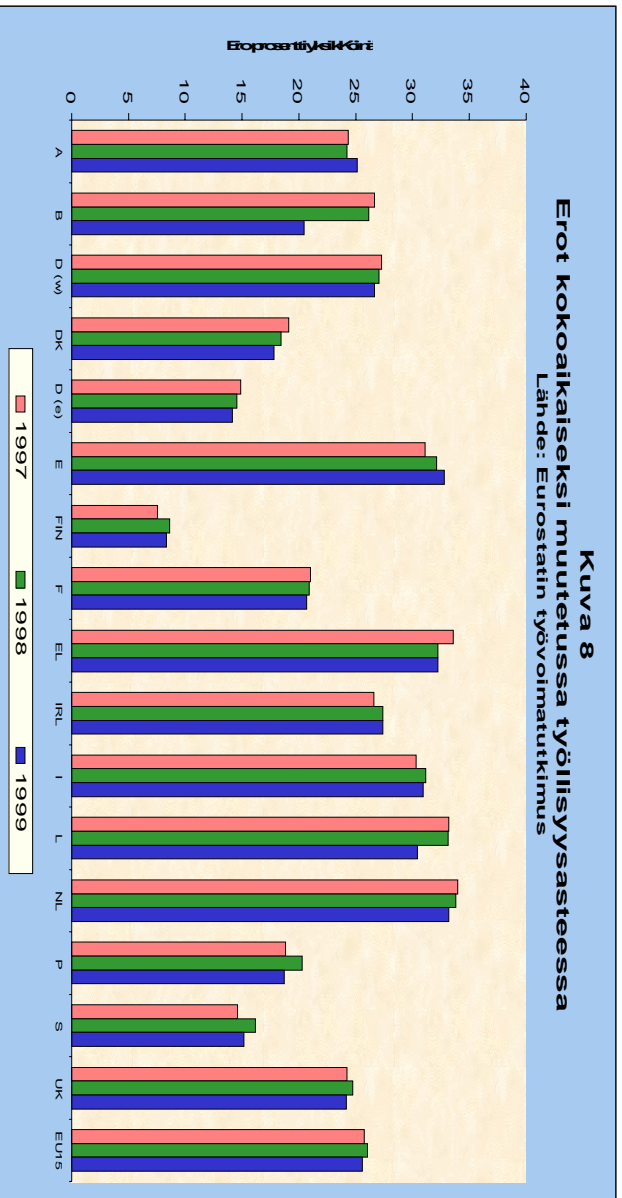
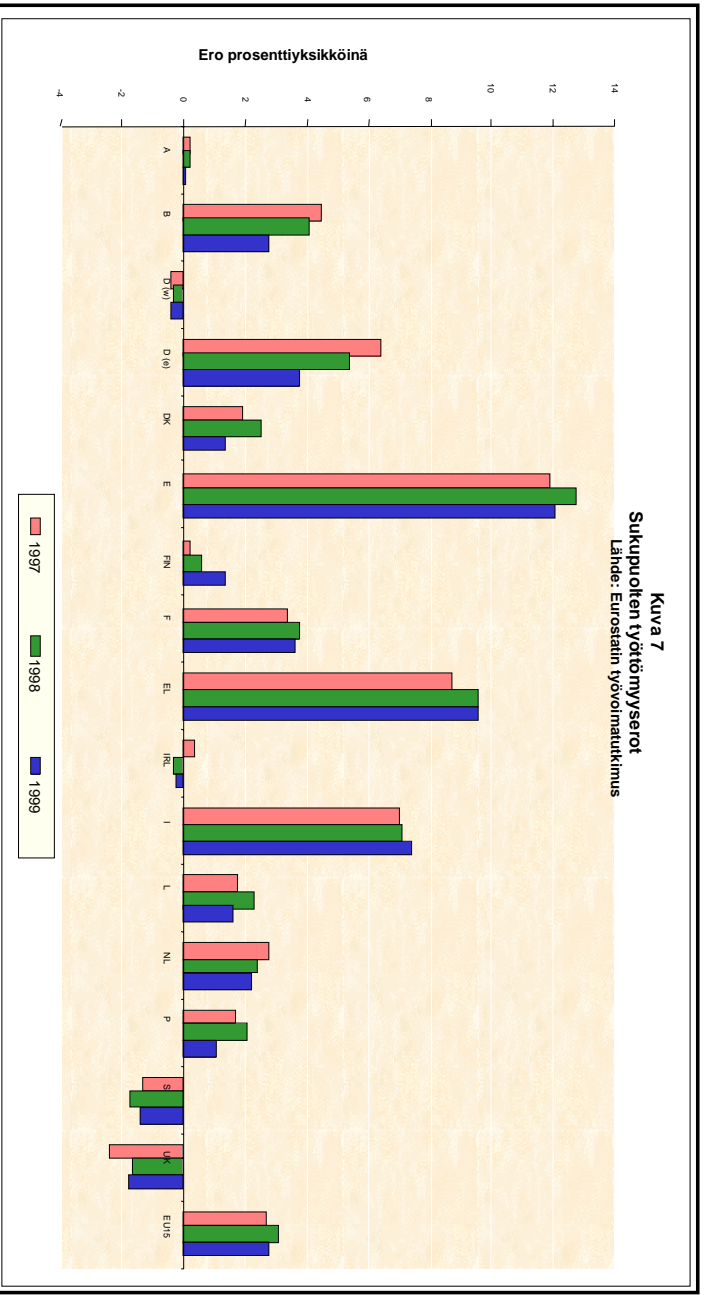
¹⁷ Puheenjohtajavaltion päätelmät (Lissabon 23.–24. maaliskuuta 2000)
<http://ue.eu.int/en/Info/eurocouncil/index.htm>.

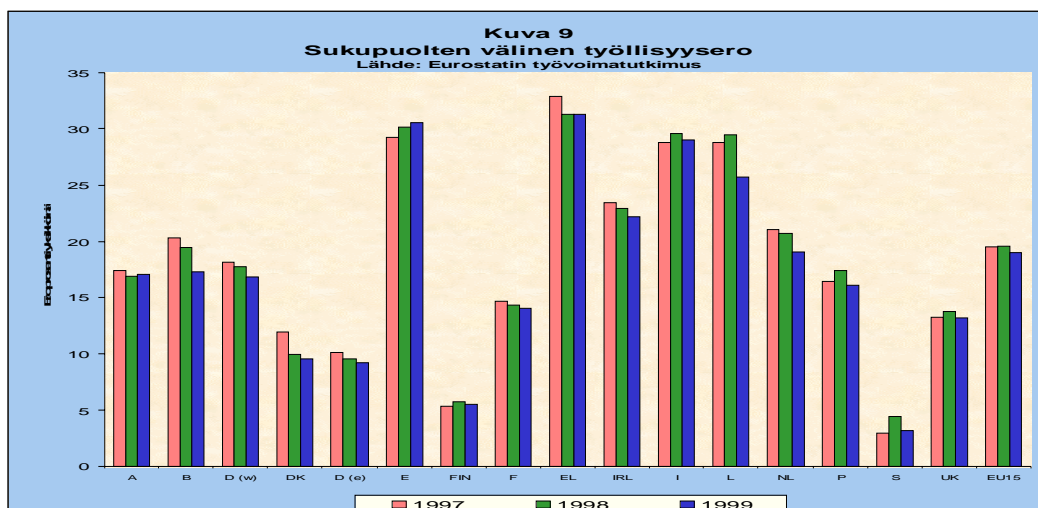
Kuva 3

Maa	Työssäolevien määrä	Työllisyysaste 1999	Tavoiteluku – 60% työkäisistä naisista absoluuttisesti mitattuna	Naisille tarvittavien lisätyöpaikkojen määrä
A	1 600,4	59,7	1 608,5	8,1
B	1 672,7	50,2	1 998,5	325,8
D	15 590,2	57,1	16 396,0	805,8
DK	1 241,7	71,6	Tavoite saavutettu	
E	4 952,8	37,3	7 962,8	3010,0
FIN	1 105,7	64,6	Tavoite saavutettu	
F	10 144,4	53,5	11 383,0	1238,6
EL	1 443,8	40,7	2 130,7	686,9
IRL	638,3	51,4	745,3	107,0
I	7 401,9	38,1	11 658,3	4256,5
L	68,5	48,5	84,7	16,2
NL	3 217,9	61,3	Tavoite saavutettu	
P	2 064,2	59,6	2 078,8	14,6
S	1 920,6	68,9	Tavoite saavutettu	
UK	12 084,4	63,9	Tavoite saavutettu	
Yhteensä	65 147,5	52,6	74 289,7	10 469,5
Vuoden 1999 työvoimatutkimus				

VUODELLE 2000 LAADITTUJEN KANSALLISTEN TOIMINTASUUNNITELMIEN ARVIOINTI

Neljä vuotta sitten laadittu Euroopan työllisyysstrategia on antanut työllisyyspolitiikalle uutta suuntaa ja virikkeitä kaikkialla Euroopassa. Joka vuosi laaditaan EU:n laajuiset työllisyyden suuntaviivat. Sen jälkeen jäsenvaltiot laativat omat kansalliset toimintasuunnitelmansa työllisyyden suuntaviivojen täytäntöönpanoa varten. Yhteisessä työllisyysraportissa esitetään kansallisten toimintasuunnitelmien vertaileva arviointi ja tarkastellaan kunkin jäsenvaltion vastauksia vuodelle 2000 annettuihin yksittäisiin suosituksiin (ks. jäljempänä).

Kuten aikaisempinakin vuosina, vuoden 2000 suuntaviivat jaettiin neljään toiminta-alueeseen eli pilariin. Yksi pilari keskittyy erityisesti yhtäläisten mahdollisuuksien edistämiseen. Kuitenkin valtavirtaistamista painottavan lähestymistavan mukaisesti sukupuolten tasa-arvoon liittyvät kysymykset otetaan huomioon myös kolmessa muussa pilarissa, joiden tavoitteina ovat työvoiman työllistettävyyden lisääminen, yrittäjyyteen kannustaminen ja mukautumiskyvyn lisääminen.

Yhtäläisten mahdollisuuksien pilari

Yhtäläisten mahdollisuuksien pilarissa vaaditaan toimia sukupuolten välisten kuilujen poistamiseksi työmarkkinoilta (työllisyys- ja työttömyyserot, sukupuolten jakautuminen eri ammatteihin ja aloille sekä samapalkkaisuuden edistäminen) työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen helpottamiseksi sekä niin naisten kuin miesten työmarkkinoille paluun helpottamiseksi poissaolojaksojen jälkeen.

Jäsenvaltiot ovat alkaneet tunnustaa sukupuolten välisen palkkakuilun olemassaolon. Toimenpiteet ovat kuitenkin yleensä olleet varsin epämääräisiä tai perustuneet liikaa suositusten vapaaehtoiseen noudattamiseen. Ainoastaan muutama jäsenvaltio on kehittänyt käytännön työnarviointimenetelmiä apuvälineeksi palkkakuilun umpeen kuromisessa.

Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen alalla jäsenvaltioiden aktiivisuus on ollut rohkaisevaa. Vanhusten hoivapalvelujen kehittämisessä ei juuri ole edistytty, mutta sen sijaan useimmat jäsenvaltiot ovat tehneet konkreettisia ehdotuksia lasten päivähoitopalvelujen laajentamiseksi. Lasten päivähoitopalvelut näyttävät myös olevan muuttumassa entistä joustavammiksi. Useat jäsenvaltiot ovat muuttaneet lomasäännöksiään entistä joustavammiksi tai ottaneet käyttöön erityisiä isyyslomasäännöksiä. Harvat jäsenvaltiot ovat kuitenkaan

nostaneet loma-ajan palkkaa siitä huolimatta siitä, että isät saattavat olla haluttomia jäämään hoitovapaalle, ellei ajanjakson palkka ole kohtuullinen.

Työmarkkinoiden eriytymisen torjunta

Työmarkkinat ovat eriytyneet sekä horisontaalisesti että vertikaalisesti: koko taloudessa naiset ovat keskittyneet tiettyihin ammatteihin ja tietyille aloille, ja toisaalta kunkin alan sisällä naiset ovat aliedustettuina johtavissa, hyvin palkatuissa tehtävissä ja yliedustettuina matalapalkkaisissa töissä. Vaikka jotkut jäsenvaltiot ovat aloittaneet kunnianhimoisia ohjelmia työmarkkinoiden eriytymisen poistamiseksi, useimmat toimenpiteet ovat kuitenkin liittyneet pikemminkin horisontaaliseen kuin vertikaaliseen eriytymiseen, muutamia julkisen sektorin hankkeita lukuun ottamatta.

Tanska

Tanskassa aloitettiin työharjoitteluohjelma, jonka tarkoituksena oli rohkaista miehiä siirtymään perinteisesti naisvaltaisille aloille ja päinvastoin. Kaikkien kuntien viranomaisten on raportoitava kahden vuoden välein sukupuolen perusteella tapahtuvan työmarkkinoiden eriytymisen vähentämisessä saavutetusta edistyksestä.

Suomi

Suomessa käynnistettiin kolmivuotinen strateginen hanke, jolla tuetaan tasa-arvoa työmarkkinoilla. Työnantajat ja oppilaitokset tutkivat poikien ja tyttöjen uravalintoihin liittyviä tekijöitä ja pyrkivät vaikuttamaan niihin.

Sukupuolten tasa-arvo työllisyysstrategiassa

Vaatimus sukupuolten tasa-arvon sisällyttämisestä kaikkeen muuhun politiikkaan (valtavirtaistamisesta) on merkittävä lisä eurooppalaiseen työllisyyspolitiikkaan. Pohjoismaat ovat jo pitkään sitoutuneet valtavirtaistamiseen ja kunnioittavat sitä edelleenkin työllisyyspolitiikkaansa laatimisessa. Italia, Ranska ja Irlanti ovat panostaneet vahvasti sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamiseen kansallisiin vuoden 2000 toimintasuunnitelmiinsa.

Useimmissa jäsenvaltioissa on kuitenkin vielä paljon tehtävää uusien mekanismien, ohjelmien ja institutionaalisten järjestelyjen luomisessa valtavirtaistamista varten. Monilla työllisyyspolitiikan aloilla ei edelleenkään tehdä minkäänlaisia tasa-arvoanalyyssejä, eivätkä seuranta ja arviointi ole juuri sen yleisempiä kuin sukupuolten osallistumisasteita koskevien tavoitteiden asettamiseenkaan. Lisäksi sukupuolten tasa-arvoa mittaavat erityiset tavoitteet tai indikaattorit ovat edelleen melko harvinaisia.

Esimerkkejä innovaatiotoimista valtavirtaistamispolitiikassa

Ranska

Ranskassa on perustettu ministeriöiden välinen naisten oikeuksien komitea, jonka toiminta kattaa kahdeksan eri toiminta-aluetta. Kutakin aluetta arvioidaan vuosittain sen mukaan, miten sillä on vaikutettu sukupuolten tasa-arvon toteutumiseen. Tämä valtavirtaistamisaloite on seurausta hallituksen alaisen naisten oikeuksien sihteeristön perustamisesta vuonna 1998.

Irlanti

Irlannissa on perustettu oikeusministeriön (Department of Justice, Equality and Law Reform) yhteyteen yhtäläisten mahdollisuuksien edistämisen- ja seurantayksikkö. Se seuraa tasa-arvon valtavirtaistamista yleisesti ja neuvoo sopivien indikaattoreiden käytössä. Kansallisen kehityssuunnitelman tasa-arvotavoitteita koordinoimaan on perustettu erityiskomitea.

Tasa-arvon valtavirtaistaminen työllistettävyyttä koskevassa pilarissa

Kansallisissa toimintasuunnitelmissa työllistettävyys saa usein enemmän huomiota kuin muut pilarit, mikä tekee siitä erityisen tärkeän valtavirtaistamisen kannalta. Valtavirtaistamiseen parhaiten sitoutuneet jäsenvaltiot ovat yleensä tunnustaneet, että mikäli työllistettävyyttä lisäävät toimenpiteet kohdennetaan liian kapeasti ainoastaan työttömyyskorvauksen saajiin, niiden ulkopuolelle jää suuri joukko naisia, jotka haluaisivat työtä mutta joilla sitä ei tällä hetkellä ole. Näin ollen nämä maat ovat laajentaneet mahdollisuuden osallistua aktiivisiin työmarkkinaohjelmiin koskemaan myös työelämään palaavia naisia sekä muita henkilöitä, jotka eivät perhesyiden tai aikaisemman työsuhteen puuttumisen vuoksi ole oikeutettuja työttömyyskorvaukseen. Maissa, joissa tällaista lähestymistapaa ei ole noudatettu, naiset ovat luonnollisesti ohjelmissa aliedustettuina.

Tasa-arvon valtavirtaistaminen yrittäjyyttä koskevassa pilarissa

Monet jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön jonkinlaisia positiivisia erityistoimia kannustamaan naisia mukaan liike-elämään. Saksa käynnisti uuden naisille suunnatun lainaohjelman, joka on tarkoitettu pienyritysten perustamiseen. Myös neuvontaa ja tietopalveluja on saatavilla. Ruotsissa perustettiin huippujohtajista koostuva työryhmä suunnittelemaan keinoja, joilla voidaan lisätä naisten määrää liike-elämän johtopaikoilla.

Enemminkin voitaisiin tehdä mahdollisuuksien avaamiseksi naisille perinteisesti miesten hallitsemilla kannattavilla talouden aloilla kuten tietotekniikassa. Tällä hetkellä työpaikkojen eriytymiseen sukupuolen perusteella ei kiinnitetä tarpeeksi huomiota. Jäsenvaltioiden on myös tarkistettava, että yrittäjyyteen kannustavat yleiset tukiohjelmat ovat täysimääräisesti myös naisten käytettävissä.

Yrittäjyys: Euroopan tason aloitteita

Naisten yrittäjyyttä tukevan eurooppalaisen verkoston (WES) toiminta aloitettiin virallisesti kesäkuussa 2000. Verkostossa on seitsemäntoista jäsentä, joihin kuuluvat kaikki EU:n jäsenvaltiot, Islanti ja Norja. Verkoston jäsenet edustavat kansallisia hallituksia sekä naisten yrittäjyyttä tukevia järjestöjä. Tavoitteena on lisätä yrittäjinä toimivien naisten näkyvyyttä, luoda suotuisampi ympäristö naisyrittäjien määrän kasvulle ja auttaa naisten johtamien yrityksiä laajenemisessa. Naisyrittäjistä EU:ssa ja Keski- ja Itä-Euroopan maissa tehdyn tutkimuksen mukaan naisten on vastaavassa asemassa olevia miehiä vaikeampaa hankkia rahoitusta yrityksen perustamiseen tai laajentamiseen. He ovat myös tietävät myös vähemmän saatavissa olevasta tuesta.

Tasa-arvon valtavirtaistaminen mukautumiskykyä koskevassa pilarissa

Monissa kansallisissa toimintasuunnitelmissa on usein kiinnitetty suhteellisen vähän huomiota mukautumiskykyyn, minkä vuoksi valtavirtaistamiseen ei ole juuri edistynyt. Työn organisointiin ja työaikaan liittyvät kysymykset ovat kuitenkin erittäin oleellisia sukupuolten tasa-arvon kannalta.

Tämän pilarin yhteydessä tehdyt sukupuolivaikutusten arvioinnit ovat edelleen harvinaisia, vaikka suuria eroja sukupuolten välillä on edelleen esimerkiksi epätyyppillisissä työsuhteissa olevien ja osa-aikatyötä tekevien osuuksissa. Jotkin jäsenvaltiot jatkavat mukautumiskyvyn lisäämistä kiinnittämättä huomiota toiminnan vaikutuksiin sukupuolten tasa-arvon kannalta.

Sukupuolten tasa-arvo ei yleensä ole ollut voimakkaasti esillä työmarkkinaosapuolten käymissä keskusteluissa mukautumiskyvyn lisäämisestä. Ranska on tässä mielessä poikkeus: työmarkkinaosapuolten edellytetään sisällyttävän yhtäläiset mahdollisuudet työehtosopimusneuvottelujen asialistoille.

Työn ja perhe-elämän yhteensovittamista korostetaan Portugalin ja Ranskan puheenjohtajakausiensa asialistoilla

Kysymys työn ja perhe-elämän yhteensovittamisesta oli yksi tärkeimmistä Portugalin puheenjohtajakaudella vuoden alkupuoliskolla käsitellyistä kysymyksistä. Puheenjohtajavaltio Portugalin aloitteesta jäsenvaltiot antoivat 6. kesäkuuta 2000 päätöslauselman miesten ja naisten tasapuolisesta osallistumisesta työhön ja perhe-elämään. Päätöslauselmassa kiinnitettiin huomiota aiheen merkitykseen yhtenä todellisen tasa-arvon perusedellytyksistä.

Puheenjohtajavaltio Ranska aloitti oman osuutensa kehittämällä joukon työn ja perheen yhteensovittamista kuvaavia indikaattoreita osana Beijingin toimintaohjelman seuranta-prosessia. Indikaattorit kattoivat muun muassa joustavat työjärjestelyt, vanhempainloman ja muut lomamuodot sekä päivähoidopalvelujen aukioloajat. Marraskuun 27. päivänä työllisyys- ja sosiaaliasioiden neuvosto vetosi jäsenvaltioihin, jotta ne varmistaisivat, että indikaattorit pidetään ajan tasalla, ja ottaisivat käyttöön uusia toimenpiteitä ja strategioita, joiden avulla voidaan saada tasoitettua ammatillisen toiminnan ja kotityön jakautumista naisten ja miesten kesken.

Suosituksia jäsenvaltioiden työllisyyspolitiikkojen täytäntöönpanoon

Yhteisen työllisyysraportin analyysin perusteella komissio laati työllisyyspolitiikkaa koskevat suosituksensa vuodelle 2000 kunkin jäsenvaltion osalta. Neuvoston hyväksymissä suosituksissa tunnustetaan, että sukupuolten väliset erot työmarkkinoilla vaativat kattavaa tasa-arvon valtavirtaistamisstrategiaa sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittamista tukevia toimia. Tasa-arvokysymyksiä koskevia suosituksia annettiin kahdelletoista jäsenvaltiolle.

Työllisyyden suuntaviivojen uudistuksia vuodeksi 2001

Vuoden 2001 suuntaviivat hyväksyttiin Nizzan Eurooppa-neuvostossa joulukuun 2000 alussa. Valtavirtaistamista on vuodeksi 2001 vahvistettu entisestään. Jäsenvaltiot ovat sitoutuneet kehittämään entistä tehokkaampia menetelmiä tasa-arvoelinten kuulemiseen, kunkin suuntaviivan toimenpiteiden sukupuolivaikutusten arvioimiseen ja sukupuolten tasa-arvossa saavutettua edistystä mittaavien indikaattoreiden kehittämiseen entiseen tapaan kunkin suuntaviivan osalta erikseen. Lisäksi uusissa vuoden 2001 suuntaviivoissa otetaan huomioon Lissabonin Eurooppa-neuvoston tavoite naisten työllisyyden lisäämisestä. Niissä myös vaaditaan jäsenvaltioita harkitsemaan kansallisten tavoitteiden asettamista lasten päivähoidopalvelujen lisäämiseksi.

Naiset osaamiselle rakentuvassa taloudessa

Naiset ovat hyvin aliedustettuina tieto- ja viestintäteknologian alalla. Vaikka naisia on korkeakoulutuksessa kaikki alat yhteenlaskettuna enemmän kuin miehiä, mainituilla aloilla heillä on miehiä huonommat mahdollisuudet päästä parhaisiin asiantuntijatehtäviin ja parhaiten palkattuihin töihin.

Mikäli Eurooppa aikoo onnistua siirtymään osaamiselle rakentuvaan talouteen, sillä ei ole varaa jättää käyttämättä naisväestönsä valtavaa hyödyntämätöntä potentiaalia. Tämän vuoksi

komissio ja neuvosto korostivat, että on tärkeää saada houkuteltua lisää naisia informaatioteknologian ammatteihin, hahmotellessaan ajatuksiaan siitä, miten Lissabonissa laaditussa e-Europe 2002 -toimintasuunnitelmassa¹⁸ asetetut tavoitteet on mahdollista saavuttaa.

Samoin e-learning-aloitteella,¹⁹ jonka komissio hyväksyi toukokuussa, pyritään estämään kuilun syventyminen niiden välillä, joilla on uuden tietotekniikan tuomat mahdollisuudet käytettävissään, ja niiden, joilla niitä ei ole – naiset mukaan lukien. Koulutuksella on tässä ratkaiseva asema. Yksi syy siihen, että naiset ovat aliedustettuina hyvin palkatuissa informaatioteknologian ammateissa on se, että riittävän monet tytöt ja naiset eivät opiskele näiden alojen kannalta tärkeitä aineita kouluissa tai korkeakouluissa. Siksi onkin tärkeää purkaa heidän tiellään tässä suhteessa olevia esteitä.

¹⁸ e-Europe 2002 – Tietoyhteiskunta kaikille, neuvoston ja Euroopan komission laatima asiakirja Feiran Eurooppa-neuvostolle (19.–20. kesäkuuta 2000), Bryssel, 14. kesäkuuta 2000.

¹⁹ e-Learning – katse huomispäivän koulutukseen, KOM(2000) 318 lopullinen, 24. toukokuuta 2000.

Tasa-arvonäkökohdat EU:n ihmisoikeuspolitiikassa ja ulkosuhteissa

NAISTEN OIKEUDET EUROOPAN UNIONISSA

Ehdotus tasa-arvoista kohtelua koskevan direktiivin muuttamiseksi

Kesäkuun 7. päivänä 2000 komissio esitteli ehdotuksensa vuodelta 1976 peräisin olevan naisten ja miesten tasa-arvoista kohtelua työssä ja ammatissa koskevan direktiivin²⁰ muuttamiseksi. Ehdotuksen oikeusperustassa, EY:n perustamissopimuksen 141 artiklan 3 kohdassa, annetaan Euroopan parlamentille merkittävää vaikutusvaltaa yhteispäätösmenettelyn kautta, ja siinä mainitaan erityisesti, että neuvosto voi hyväksyä ehdotuksen määräenemmistöllä.

Ehdotuksen tavoitteena on saattaa direktiivi ajan tasalle nykyisen tasa-arvoajattelun kanssa ja muuttaa joidenkin säännösten sanamuotoa eurooppalaisen oikeuskäytännön mukaiseksi.

Jos ehdotus hyväksytään, siinä

- luokitellaan työpaikalla tapahtuva seksuaalinen häirintä yhdeksi syrjinnän muodoksi ja määritellään seksuaalinen häirintä yhdenmukaisesti 13 artiklaan perustuvissa direktiiveissä (ks. jäljempänä) ja komission menettelytapasäännöissä annettujen määritelmien kanssa
- annetaan riippumattomille elimille oikeus tietyin edellytyksin ajaa hallinnollisia tai oikeudellisia vaateita sukupuoleen perustuvan syrjinnän uhrien puolesta
- selkiytetään epäsuoran syrjinnän käsitettä
- taataan naisille oikeus palata työhönsä tai vastaavaan tehtävään äitiysloman jälkeen
- ja kannustetaan työmarkkinaosapuolia toteuttamaan yhtäläisten mahdollisuuksien periaatetta tekemällä syrjinnän kieltäviä työehtosopimuksia.

Muu oikeudellinen kehitys

Neuvoston puheenjohtajavaltiot, Euroopan parlamentti ja komissio julkistivat Euroopan unionin perusoikeuskirjan²¹ Nizzassa 7. joulukuuta 2000 pidetyn Eurooppa-neuvoston kokouksen alussa. Perusoikeuskirja on kirjoitettu sukupuolineutraalisti; se koskee jokaista, eikä siinä korosteta erikseen kumpaakaan sukupuolta. Siinä on kuitenkin joitakin erityismääräyksiä, joilla pyritään edistämään sukupuolten tasa-arvoa. Sen 21 artiklassa kielletään kaikenlainen, myös sukupuoleen perustuva syrjintä, ja 23 artiklassa määrätään sukupuolten tasa-arvon periaatteesta kaikilla aloilla ja mainitaan erityisesti, että positiiviset toimet ovat laillinen väline pyrittäessä tähän päämäärään. Orjuus, pakkotyö ja ihmiskauppa ovat kiellettyjä 5 artiklan nojalla, vaikkakaan naisia ei ole erityisesti mainittu. 33 artiklassa säädetään suojasta irtisanomiselta raskauteen ja synnytykseen liittyvän syyn vuoksi sekä oikeudesta palkalliseen

²⁰ Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY muuttamisesta, KOM(2000) 334 lopullinen.

²¹ EYVL C 364, 18.12.2000, s. 1.

äitiyslomaan. 34 artiklan mukaisesti Euroopan unioni tunnustaa oikeuden sosiaaliturvaetuuksiin ja sosiaalipalveluihin, joilla taataan suoja muun muassa raskauden ja synnytyksen aikana.²²

Toukokuussa 2000 Euroopan parlamentti järjesti julkisen kuulemisen syrjinnän vastaisesta työstä ja tarkistetun EY:n perustamissopimuksen 13 artiklan (jossa sukupuoleen perustuva syrjintä on yksi pääaiheista) avaamista uusista mahdollisuuksista. Komissio on ilmaissut aikomuksensa tehdä vuonna 2002 ehdotuksen uudeksi sukupuolten tasa-arvoa koskevaksi direktiiviksi. Ehdotus ulottuisi ensimmäistä kertaa työllisyysasioiden ulkopuolelle ja pyrki puuttumaan epätasa-arvoon myös muilla aloilla.

Perustamissopimuksen 13 artikla on jo epäsuorasti edistänyt sukupuolten tasa-arvoa rotusyrjinnän kieltävän uuden direktiivin²³ välityksellä. Sukupuolten tasa-arvo on valtavirtaistettu direktiiviin tunnustamalla, että rotuun tai etniseen alkuperään perustuva syrjintä saattaa vaikuttaa naisiin ja miehiin eri tavoin.

Kansallisella tasolla Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus julkisti yhteisen toimintasuunnitelman pakkoavioliittojen estämiseksi. Suunniteltuihin toimenpiteisiin kuuluu poliisin ja kansalaisjärjestöjen suorittama tietojenkeruu sekä tiedotusmateriaalin tuottaminen oppilaitoksille.

BELJINGIN TOIMINTAOHJELMAN TARKISTUS

Viime vuonna tuli kuluneeksi viisi vuotta neljännessä naisten asemaa käsitelleestä YK:n maailmankonferenssista. YK:n yleiskokous kokoontui kesäkuussa 2000 erityisistuntoon, jonka aiheena oli "Sukupuolten tasa-arvo, kehitys ja rauha 21. vuosisadalla, Beijingin toimintaohjelma". Istunnossa voitiin tarkastella saavutettua edistystä ja keskustella tulevista toimista.

Helmikuun 19.–21. päivänä 2000 YK:n Euroopan talouskomissio piti valmistelukokouksen Euroopan komission, Euroopan neuvoston sekä YK:n kehitysohjelman ja YK:n naisten kehitysrahaston edustajien kanssa. Kansalaisjärjestöt osallistuivat aktiivisesti keskusteluihin, joissa käsiteltiin neljää Beijingin toimintaohjelman aihealuetta. Helmikuussa pidetyssä Euroopan tason valmistelukonferenssissa vahvistettiin EU:n sitoutuminen Beijingin toimintaohjelmassa asetettuihin tavoitteisiin, mutta tuotiin samalla esiin täytäntöönpanokehityksen heikkoudet²⁴. Eteneminen sitoumuksista varsinaiseen toimintaan on osoittautunut odotettua hankalammaksi.

Talous- ja sosiaalikomitea ja Euroopan parlamentti antoivat omat mietintönsä Beijingin toimintaohjelman seurannasta.²⁵ Molemmissa vaadittiin indikaattoreiden ja tavoitteiden laatimista. Maaliskuun 28. päivänä Euroopan parlamentin alainen naisten oikeuksien ja tasa-arvoasioiden valiokunta järjesti julkisen kuulemisen, jonka aiheena oli Beijingin toimintaohjelman täytäntöönpanossa saavutettu edistys.

²² Katso komission tiedonanto Euroopan unionin perusoikeuskirjan luonteesta, KOM (2000) 644 lopullinen, annettu 11.10.2000.

²³ Neuvoston direktiivi, annettu 29 päivänä kesäkuuta 2000, henkilöiden tasa-arvoisen kohtelun periaatteesta rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumatta.

²⁴ Beijing+5. An overview of the European Union follow-up and preparations. Euroopan komission laatima julkaisu Beijingissä vuonna 1995 järjestetyssä YK:n neljännessä maailmankonferenssissa hyväksytyin toimintaohjelman viisivuotistarkistusta varten.

²⁵ CES 172/2000 ja A5-0125/2000.

Kesäkuussa järjestetyssä YK:n konferenssissa EU onnistui vastustamaan pyrkimyksiä vesittää Beijingissä saavutettu yhteisymmärrys. Itse asiassa konferenssissa saavutettiin joitakin merkittäviä edistysaskelia, ja loppuasiakirjaan²⁶ sisältyikin useita EU:n ehdotuksia. Siinä

- toistetaan naisten ihmisoikeudet ja koulutuksen merkitys
- ilmoitetaan entistä selkeämmin valtion velvollisuus torjua naisiin kohdistuvaa väkivaltaa Euroopan unionin YK:n ihmisoikeuskomissiossa (56. istunnossa) Genevessä maaliskuussa 2000²⁷ vahvistaman kannan mukaisesti
- tuodaan esiin sukupuolten tasa-arvon ja köyhyyden poistamisen välinen yhteys sekä tarve palkka- ja hoivatyön tasaisempaan jakamiseen naisten ja miesten kesken
- korostetaan erilaisten tavoitteiden ja indikaattoreiden tarvetta Euroopan parlamentin ja talous- ja sosiaalikomitean Euroopan valmistelukokoukselle esittämien mietintöjen mukaisesti.

Loppuasiakirja ei kuitenkaan vastannut kaikkia EU:n odotuksia. Kohdattuaan voimakasta vastustusta EU ei pystynyt saamaan muiden maiden hyväksyntää julkilausumalle, jossa olisi tuotu esiin tarve vastustaa kaikenlaista, myös sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa, syrjintää. Voimakas vastustus esti myös etenemisen köyhyyden poistamiseen, sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan, naisten seksuaalisiin oikeuksiin, naiskauppaan ja abortin saatavuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Jäsenvaltioiden toimet Beijingin toimintaohjelman seurannassa

Belgiassa parlamentille esitettiin raportti Beijingin toimintaohjelman täytäntöönpanosta. Belgiassa järjestetään vuosittain ministerikokous, jonka tavoitteena on saavuttaa strategiset tavoitteet kaikissa ministeriöissä ja luoda yhteinen kansallinen koneisto. Irlannissa kehitetään parhaillaan kansallista naisiin kohdistuvaa toimintaohjelmaa, johon on saatu vaikutteita Beijingin toimintaohjelman seurantaprosessista. Italiassa kansallinen tilastokeskus aloitti tutkimukset, joiden tavoitteena on tuottaa sukupuolinäkökohdat huomioon ottavaa aineistoa. Norjassa on perustettu asianomaisten ministeriöiden edustajista koostuva komitea tarkastelemaan Beijingin toimintaohjelman täytäntöönpanossa saavutettu edistystä.

NAISTEN OIKEUKSIEN PUOLUSTAMINEN KOKO MAAILMASSA

Vuosi 2000 oli vuonna 1999 hyväksytyjen ihmisoikeusasetusten²⁸ ensimmäinen täytäntöönpanovuosi. Asetukset luovat yhtenäisen kehyksen ja oikeusperustan kaikille EU:n budjetin luvusta B7-70 toteutettaville ihmisoikeus- ja demokratiatoimille (eurooppalainen ihmisoikeus- ja demokratia-aloite). Tasa-arvon valtavirtaistaminen sisällytettiin eurooppalaisesta aloitteesta vuonna 2000 julkaistuu ohjelma-asiakirjaan. Välimeren alueella rahoitettiin useita tasa-arvon edistämiseen tähtäviä erityistoimia, kuten naisten oikeuksia

²⁶ Report of the Ad Hoc Committee of the Whole of the twenty-third special session of the General Assembly. A/S-23/10/Rev.1. Draft resolution II Further actions and initiatives to implement the Beijing Declaration and Platform for Action. YK 2000.

²⁷ EU vaati YK:n jäsenvaltioita ehkäisemään kaiken tyyppistä sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa niin yksityisellä kuin julkisella elämänalueella ja määräämään siitä rangaistuksia, ja korosti erityisesti, että naisten ihmisoikeuksiin kuuluvat myös seksuaaliset oikeudet sekä lisääntymissterveyteen liittyvät oikeudet.

²⁸ Asetukset (EY) N:o 975/1999 ja (EY) N:o 976/199, EYVL L 120, s. 1, 8.5.1999.

edistävät positiiviset toimet Maghreb-maissa sekä hanke, jolla tuettiin naisten osallistumista päätöksentekoon Egyptissä. Tasa-arvon edistämishankkeisiin käytettiin vuonna 2000 noin kolme miljoonaa euroa. Komissio julkaisi 14. marraskuuta 2000 kertomuksen ihmisoikeuksien ja kansanvaltaistamisen edistämiseksi toteutetuista toimista ulkosuhteiden alueella vuosina 1996–1999²⁹. Kertomuksessa käsitellään laajasti naisten täysivaltaistamista. Vuotta 2000 koskevaa samanlaista kertomusta laaditaan parhaillaan.

Marraskuun 15. päivänä 2000 Euroopan parlamentti antoi mietinnön ja päätöslauselman naisten osallistumisesta konfliktien rauhanomaiseen ratkaisuun.³⁰ Mietinnön peruslähdekohtana on, että käytännöllisesti katsoen kaikki konflikteja koskevat analyysit ja politiikat ovat olleet ”sukupuolisokeita”. Naiset eivät yleensä ole olleet mukana konfliktien ratkaisuun tähtäävissä virallisissa aloitteissa. Heidänkin pitäisi saada äänensä kuuluville rauhanprosesseissa.

VÄKIVALLAN, NAISKAUPAN JA SEKSUAALISEN HYVÄSIKÄYTÖN TORJUNTA

Naisiin kohdistuva väkivalta on vasta nyt saamassa ansaitsemaansa poliittista huomiota. EU:n vuonna 2000 päättynyt kampanja auttoi lisäämään tietoisuutta näistä kysymyksistä sekä miesten että naisten keskuudessa.

Vuonna 2000 Daphne-aloitteen korvasi täysimittainen ohjelma (2000–2003), jolla pyritään torjumaan naisiin, lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa.³¹ Uusi Daphne-ohjelma tukee viranomaisten ja yksityisen sektorin järjestöjen työtä EU:ssa, ehdokasmaissa sekä ETA-alueella. Tukeen ovat oikeutettuja nyt myös monivuotiset hankkeet.

Portugali otti käyttöön kotiväkivallan poistamiseen tähtäävän strategian, Liechtensteinissa tehtiin samasta aiheesta lakialoite ja Ranskassa aiheesta aloitettiin keskustelut. Saksan hallitus käynnisti maanlaajuisen kotiväkivallan vastaisen toimintaohjelman.

Naiskauppa oli vuonna 2000 edelleen näkyvästi esillä poliittisella asialistalla. Se on maailmanlaajuinen ongelma, sillä naisia tuodaan EU:hun Keski- ja Itä-Euroopasta, Pohjois- ja Keski-Afrikasta, Latalalaisesta Amerikasta ja Aasiasta. Stop-ohjelma (1996–2000)³² jatkui vuonna 2000. Ohjelmassa tuettiin koulutusta, hankkeita, seminaareja ja tutkimuksia, ja kahtena tärkeimpänä tehtävänä olivat uhrien auttaminen sekä ehkäisevä toiminta. Rahoitetuista hankkeista suoritettu ulkopuolinen arviointi oli suurimmaksi osaksi myönteinen, ja komissio on ehdottanut ohjelman jatkamista kahdella vuodella. Samaan aikaan se edisti Phare-ohjelman kautta ihmiskaupan torjuntaa ehdokasmaissa. Lisäksi komissio on tehnyt kaksi ehdotusta neuvoston puitepäätöksiksi ihmiskaupan torjumisesta sekä lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja lapsipornografian torjumisesta.³³ Tavoitteena on lähentää asiaa koskevaa jäsenvaltioiden rikoslainsäädäntöä, jotta voidaan varmistaa, että rikosentekijöille ei ole tarjolla turvapaikkoja.

Euroopan parlamentti pitää seksuaalista hyväksikäyttöä varten tapahtuvan naiskaupan torjuntaa erittäin tärkeänä. Helmikuussa se järjesti julkisen kuulemisen, jonka aiheena oli naiskauppa. Maaliskuussa laaditussa työasiakirjassa ihmiskauppa yhdistettiin muihin järjestäytyneen rikollisuuden muotoihin ja huomautettiin, että rikoksen vakavuuteen ja taloudelliseen tuottavuuteen nähden ihmiskaupasta langetettavat rangaistukset ovat varsin lieviä.

²⁹ KOM(2000) 726 lopullinen.

³⁰ A5-0308/2000.

³¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös N:o 293/2000, EYVL L 34, 9.2.2000.

³² Yhteinen toiminta 96/700 YOS, EYVL L 322, 12.12.1996.

³³ KOM(2000) 854.

Tammikuussa 2000 Espanja hyväksyi yhden kattavimmista laeista, joka koskee ihmiskaupan uhrien oikeuksia. Espanjassa laittomasti oleskelevat uhrin ja todistajan voivat saada oleskelu- ja työlupaa, mikäli ne suostuvat todistamaan ihmiskuljettajia vastaan. Italia on myös muuttanut maahanmuuttolainsäädäntöään niin, että ihmiskaupan uhreilla on oikeus jäädä maahan vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja saada tukea sosiaalipalveluista. Uhreja varten ollaan myös perustamassa auttavaa puhelinta. Lisäksi vielä Italian rikoslakia ollaan muuttamassa niin, että ihmiskaupasta tulee rikos.

Sukupuolten tasa-arvo laajentumisprosessissa

JOHDANTO

Kokouksessaan Nizzassa joulukuussa 2000 Eurooppa-neuvosto vahvisti näkemyksensä unionin laajentumisen historiallisesta merkityksestä ja poliittisesta painoarvosta, jonka se prosessille antaa. Liittymisprosessin onnistuminen riippuu muun muassa ehdokasmaiden kyvystä sopeutua eurooppalaiseen yhteiskuntamalliin, jossa on sitouduttu sukupuolten tasa-arvoon ja yhtäläisiin mahdollisuuksiin.

Tämä edellyttää selkeästi uutta lainsäädäntöä, jolla pannaan täytäntöön tasa-arvoisia mahdollisuuksia koskevaa yhteisön säännöstöä, mutta ehdokasmaiden on myös rakennettava hallinnollisia valmiuksia lakien tehokasta soveltamista varten. On puututtava taloudelliseen, poliittiseen, sosiaaliseen ja kulttuurilliseen epätasa-arvoon.

LIITTYMISNEUVOTTELUISSA VUODEN 2000 AIKANA SAAVUTETTU EDISTYS

Helmikuussa 2000 aloitettiin liittymisneuvottelut Bulgarian, Maltan, Latvian, Liettuan, Romanian ja Slovakian kanssa (vaikka työllisyys- ja sosiaalipolitiikkaa koskevat neuvottelut, jotka kattavat myös yhtäläiset mahdollisuudet, on kuitenkin vielä aloittamatta Bulgarian ja Romanian kanssa).

Joulukuussa Nizzan Eurooppa-neuvosto hyväksyi komission laatiman laajentumista koskevan strategia-asiakirjan, jossa lyödään lukkoon aikataulu seuraaviksi kahdeksi vuodeksi: työllisyys- ja sosiaalipolitiikkaa koskevat neuvottelut on tarkoitus saattaa useimpien maiden osalta alustavasti päätökseen vuoden 2001 ensimmäisellä puoliskolla. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi ehdokasmaiden on vähintäänkin laadittava seuraavien kuuden kuukauden aikana yksityiskohtaiset, uskottavat suunnitelmat siitä, miten ja milloin ne täyttävät EU:n jäsenyysvaatimukset tällä alalla.

Nizzan Eurooppa-neuvosto hyväksyi myös komission ehdotuksen Turkin liittymiskumppanuudesta, jossa määritellään tärkeimmät painopistealueet, joihin on puututtava, jotta Kööpenhaminan kriteereissä määrätyt jäsenyyden perusehdot tulevat täytettyä.

YHTEISÖN LAINSÄÄDÄNNÖN TÄYTÄNTÖÖNPANO

Yhtäläisten mahdollisuuksien alalla on yhdeksän yhteisön direktiiviä, jotka on saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Ehdokasmaa	Bulgaria	Tšekki	Kypros	Viro	Unkari	Latvia	Liettua	Malta	Puola	Romania	Slovakia	Slovenia	Turkki
Täytäntöönpanotavoite (vuoden lopussa)	2002	2002	2003	2002	2001	2002	2002	2003	2002	2001	2003	2003	Tarkastelua ei aloitettu
Lukua 13 koskevat jäsenyysneuvottelut	Ei aloitettu	Aloitettu	Keskeytetty	Keskeytetty	Keskeytetty	Aloitettu	Aloitettu	Aloitettu	Aloitettu	Ei aloitettu	Aloitettu	Keskeytetty	
Direktiivi 75/117/ETY ³⁴	1	2	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	
Direktiivi 76/207/ETY ³⁵	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	
Direktiivi 86/613/ETY ³⁶	1	2	1	1	1	2	2	1	1	2	2	1	
Direktiivi 92/85/ETY ³⁷	1	2	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	
Direktiivi 96/34/EY ³⁸	0	2	1	1	2	1	2	0	1	2	1	1	
Direktiivi 97/80/EY ³⁹	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	
Direktiivi 79/7/ETY ⁴⁰	1	1	1	1	2	2	2	1	1	2	1	2	
Direktiivi 86/378/ETY ⁴¹ ja direktiivi 96/97/EY ⁴²	0	0	1	0	2	2	2	0	2	2	1	2	

0: Kansallinen lainsäädäntö ei yhdenmukainen yhteisön säännösten kanssa.

1: Kansallinen lainsäädäntö osittain yhdenmukainen yhteisön säännösten kanssa (kansallisten viranomaisten antamien tietojen mukaan; Euroopan komissio ei ole vielä tarkistanut tietoja).

2: Kansallinen lainsäädäntö täysin yhdenmukainen yhteisön säännösten kanssa (kansallisten viranomaisten antamien tietojen mukaan; Euroopan komissio ei ole vielä tarkistanut tietoja).

³⁴ Neuvoston direktiivi 75/117/ETY, annettu 10 päivänä helmikuuta 1975, miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteen soveltamista koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä, EYVL L 45, 19.2.1975.

³⁵ Neuvoston direktiivi 76/207/ETY, annettu 9 päivänä helmikuuta 1976, miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa, EYVL L 39, 14.2.1976.

³⁶ Neuvoston direktiivi 86/613/ETY, annettu 11 päivänä joulukuuta 1986, miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen soveltamisesta itsenäisiin ammatinharjoittajiin, maatalousalalla toimivat ammatinharjoittajat mukaan lukien, ja itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivien naisten suojeluun raskauden ja synnytyksen perusteella, EYVL L 359, 19.12.1986.

³⁷ Neuvoston direktiivi 92/85/ETY, annettu 19 päivänä lokakuuta 1992, toimenpiteistä raskaana olevien ja äskettäin synnyttäneiden tai imettävien työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamisen kannustamiseksi työssä (kymmenes direktiivin 89/391/ETY 16 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu erityisdirektiivi), EYVL L 348, 28.11.1992.

³⁸ Neuvoston direktiivi 96/34/EY, annettu 3 päivänä kesäkuuta 1996, UNICE:n, CEEP:n ja EAY:n tekemästä vanhempainlomaa koskevasta puitesopimuksesta, EYVL L 145, 19.6.1996.

³⁹ Neuvoston direktiivi 97/80/EY, annettu 15 päivänä joulukuuta 1997, todistustaakasta sukupuoleen perustuvissa syrjintätapauksissa, EYVL L 14, 20.1.1998.

⁴⁰ Neuvoston direktiivi 79/7/ETY, annettu 19 päivänä joulukuuta 1978, miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä, EYVL L 6, 10.1.1979.

⁴¹ Neuvoston direktiivi 86/378/ETY, annettu 24 päivänä heinäkuuta 1986, miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta ammatillisissa sosiaaliturvajärjestelmissä, EYVL L 225, 12.8.1986.

⁴² Neuvoston direktiivi 96/97/EY, annettu 20 päivänä joulukuuta 1996, miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta ammatillisissa sosiaaliturvajärjestelmissä annetun direktiivin 86/378/ETY muuttamisesta, EYVL L 46, 17.2.1997.

Tšekki on edellä aikataulusta hyväksyttyään tarvittavan lainsäädännön kaikilla muilla paitsi sosiaaliturvan alalla vuonna 2000. Liettua näyttäisi panneen täytäntöön kaiken lainsäädännön todistustaakkaa koskevaa direktiiviä lukuun ottamatta. Unkari yhdenmukaistaneen alan lainsäädäntönsä yhteisön säännösten kanssa suunnitelmien mukaisesti vuoden 2001 loppuun mennessä. Romanian ilmeisen vahvaa edistystä vuoden 2000 aikana tarkastellaan yksityiskohtaisemmin sitten, kun työllisyyspolitiikkaa koskevat neuvottelut alkavat.

Muissa ehdokasmaissa on vielä paljon tehtävää kansallisen lainsäädännön yhdenmukaistamiseksi yhteisön säännösten kanssa. Slovakia on löysentänyt ehdotonta naisten yötyökieltoa ja julistanut laittomiksi sukupuolen perusteella syrjivät työpaikkailmoitukset. Työlainsäädäntöön tehdyt muutokset ovat vahvistaneet raskaana olevien työntekijöiden oikeuksia. Sekä Latviassa että Maltassa suuri osa yhteisön säännöstöstä on vielä sisällyttämättä osaksi kansallista lainsäädäntöä. Viimeisen vuoden aikana Latvia on kuitenkin tehnyt tarvittavat muutokset sosiaaliturvalainsäädäntöönsä ja Malta on hyväksynyt lainsäädäntöä, joka on yhdenmukaista raskaana olevien työntekijöiden oikeuksia koskevan direktiivin kanssa.

Useat ehdokasmaat ovat aloittaneet tai vieneet eteenpäin valmistelutyötä. Esimerkiksi lakiehdotuksia on tehty Kyproksella, Latviassa, Maltassa, Sloveniassa ja Slovakiassa. Huhtikuussa Viro laati sukupuolten tasa-arvoa käsittelevän luonnosasiakirjan, jonka on tarkoitus toimia pohjana yhteisön säännösten saattamiselle osaksi kansallista lainsäädäntöä. Bulgaria on perustanut lakiehdotuksia valmistelevan työryhmän, johon kuuluu sekä hallituksen että vapaaehtoisjärjestöjen edustajia. Kansallisen lainsäädännön yhdenmukaistamiselle asetettujen määräaikaisten vuoksi on syytä toivoa, että työ johtaa uuden lainsäädännön käyttöönottoon seuraavien kahdentoista kuukauden aikana.

Puola ja Turkki eivät kumpikaan näytä edistyneen lainsäädäntönsä kehittämisessä vuonna 2000. Puolan täytäntöönpano-aikataulu näyttää nyt jokseenkin optimistiselta.

Kaiken kaikkiaan yhteisön säännösten mukaisen lainsäädännön hyväksymisessä on edistytty, mutta paljon on vielä tehtävää. Lisäksi muutosvauhti on edelleen hidaskin ja vaihtelee huomattavasti eri maissa maasta.

HALLINNOLLISET VALMIUDET

Ehdokasmaat ovat itse tunnustaneet tarpeensa kehittää institutionaalisia ja hallinnollisia rakenteita, joiden avulla pannaan täytäntöön ja sovelletaan tasa-arvoon liittyviä oikeuksia.⁴³

Liettua on edistynyt merkittävästi hallinnollisten valmiuksien kehittämisessä. Esimerkiksi maaliskuussa se perusti eri hallintoelinten välisen yhtäläisiä mahdollisuuksia käsittelevän komitean. Myös tasa-arvovaltuutettu on osoittautunut tehokkaaksi lainsäädännön täytäntöönpanon parantajaksi.

Myös Unkari on saavuttanut vuonna 2000 lisää edistystä osallistumalla sukupuolten tasa-arvoa koskevaan yhteisön keskipitkän aikavälin toimintaohjelmaan, jossa kolmessa hankkeessa on keskitytty hallinnollisten valmiuksien vahvistamiseen. Samaan aikaan Romania pyrki edistämään valtavirtaistamista perustamalla miesten ja naisten yhtäläisiä mahdollisuuksia käsittelevän ministeriöiden välisen neuvonantavan valiokunnan. Muilta osin Romaniassa on vielä paljon työtä tehtävänä.

⁴³ Ks. yhteisön säännösten hyväksymistä koskevat kansalliset suunnitelmat vuodelle 2000.

Maltan ja Kyproksen nykyisiä hallintorakenteita on vahvistettava. Vuonna 2000 Maltan hallitus perusti yhtäläisten mahdollisuuksien viraston.

Muissa ehdokasmaissa, etenkin Bulgariassa ja Puolassa, instituutioilla ei ole asianmukaisia valmiuksia tällä alalla nykyisin voimassa olevan lainsäädännön soveltamiseen, saati sitten yhteisön säännösten täytäntöönpanoon. Vuonna 2000 ei saavutettu merkittävää edistystä.

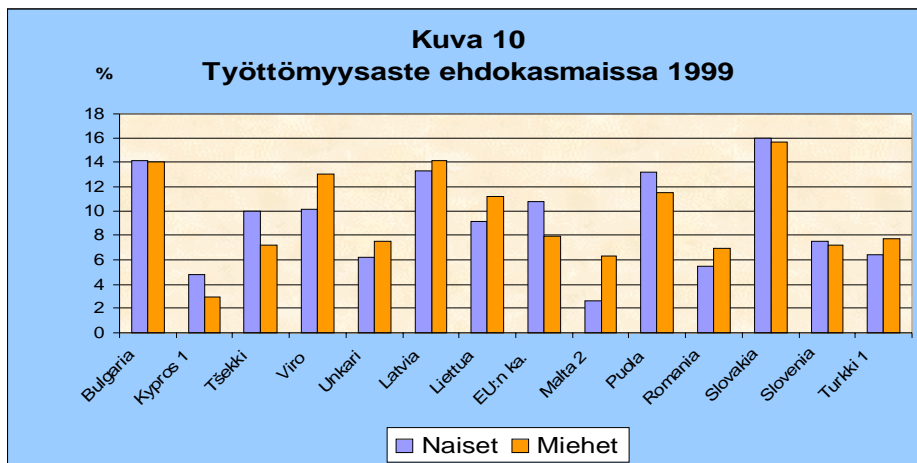
Tarpeisiin nähden edistys on selvästi ollut riittämätöntä. Seuraavan vuoden aikana on saatava paljon enemmän aikaan. Yhteisön ohjelmat voivat auttaa tarjoamalla asiantuntemusta ja rahoitusta, mutta ainoastaan Unkari osallistui yhteisön keskipitkän aikavälin toimintaohjelmaan vuosina 1999–2000. Kaudelle 2000–2001 on hyväksytty useampia hankkeita monista ehdokasmaista, ja on syytä olettaa, että ehdokasmaat hakevat sukupuolten tasa-arvoa koskevaan yhteisön puittestrategiaan (2001–2005) liittyvään toimintaohjelmaan.

TALOUDELLINEN, POLIITTINEN JA YHTEISKUNNALLINEN ELÄMÄ

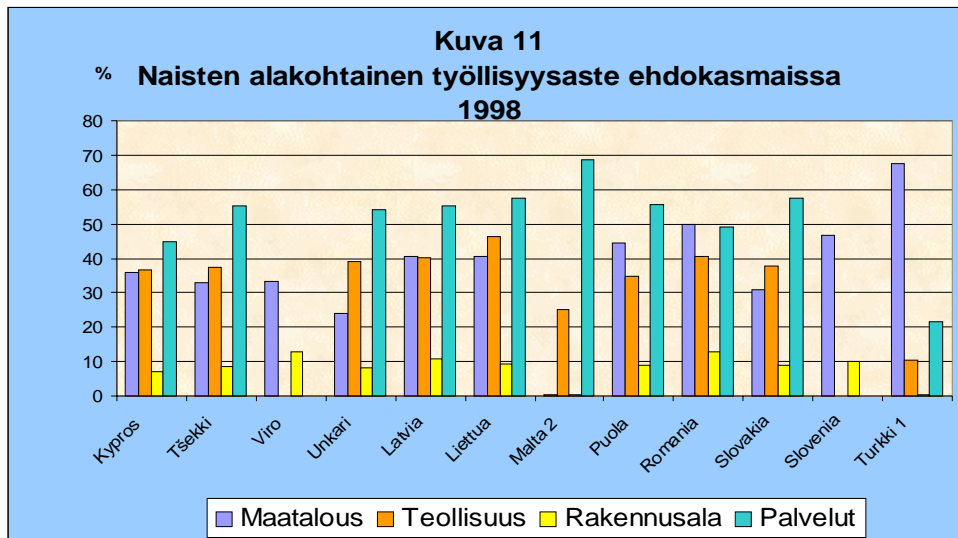
Yhteisön säännösten hyväksyminen ja soveltaminen on vain pieni osa sukupuolten epätasa-arvon poistamista. Yhtäläisten oikeuksien toteutumista on tuettava lisäämällä taloudellista, poliittista ja yhteiskunnallista tasa-arvoa käytännön tasolla.

Naiset talouselämässä

Ehdokasmaat ovat kokeneet mullistavan taloudellisen muutoksen viime vuosikymmenen aikana: teknologinen kehitys, valmistautuminen EU:iin liittymiseen ja monissa maissa siirtyminen suunnitelmataloudesta markkinatalouteen. Yksi ei-toivottu seuraus on ollut työttömyyden kasvu (kuva 10).

Lähde: Employment in Europe 2000, Euroopan komission Euro-Välimeri-tilastot, 1/2000, EUROSTAT, s. 47.

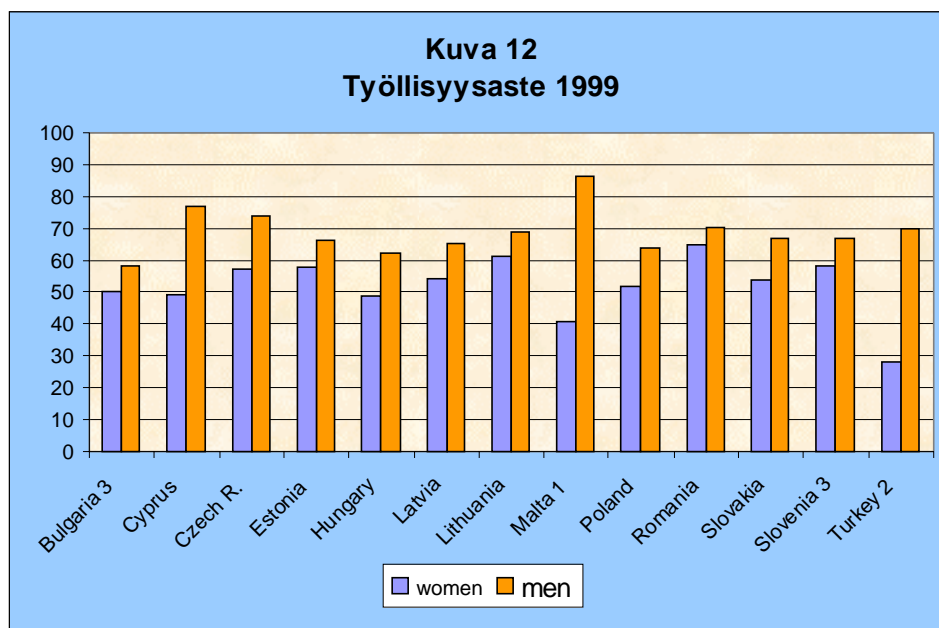

Lähde: Statistical Yearbook on candidate and South-East European countries 2000.

Maatalouteen sisältyy myös metsästys, metsänhoito ja kalastus.

Teollisuuteen sisältyy kaivostoiminta, tuotantoteollisuus sekä sähkön, veden ja kaasun jakelu.

Palveluihin kuuluvat kaikki muut alat; 1) aineisto vuodelta 1999, <http://imisnt.pub.die.gov.tr/lmise>, Ankara, SIS; 2) Naiset ja miehet vuodelta 1999, s. 41; Bulgariasta ei saatavilla vertailukelpoista aineistoa.

Lähde: Employment

in Europe 2000, Euroopan komissio; 1) Naiset ja miehet vuodelta 1999, Maltan tiedot sisältävät sekä koko- että osapäivätyön; 2) <http://imisnt.pub.die.gov.tr/lmise>, Ankara, SIS; 3) tiedot vuodelta 1998; 4) tiedot vuosilta 1996–97, Kyproksen suurlähetystön aineisto.

Naisten työttömyyttä kuvaavat luvut pärjäävät hyvin vertailussa Euroopan unionin vastaavien lukujen kanssa. Ehdokasmaissa naisten keskimääräinen työttömyysaste vuonna 1999 oli 9,2 prosenttia ja miesten 9,6 prosenttia (laskelmaan on otettu mukaan vuoden 1998 luvut Maltan osalta ja vuoden 2000 luvut Turkin osalta). Euroopan unionin keskiarvo samana ajanjaksona oli naisten osalta 10,8 prosenttia ja miesten 7,9 prosenttia.

- Maltassa, Kyproksessa ja Turkissa naisten työllisyysaste on selvästi alle Euroopan unionin keskiarvon ja sukupuolten väliset työllisyserot ovat selkeästi suuremmat.

- Keski- ja Itä-Euroopan maissa naisten työllisyysaste ja sukupuolten väliset erot ovat hyvin lähellä Euroopan unionin keskiarvoa, mikä on perua vanhasta suunnitelmataloudesta, joissa naisten osallistuminen työmarkkinoille on perinteisesti ollut korkealla tasolla.

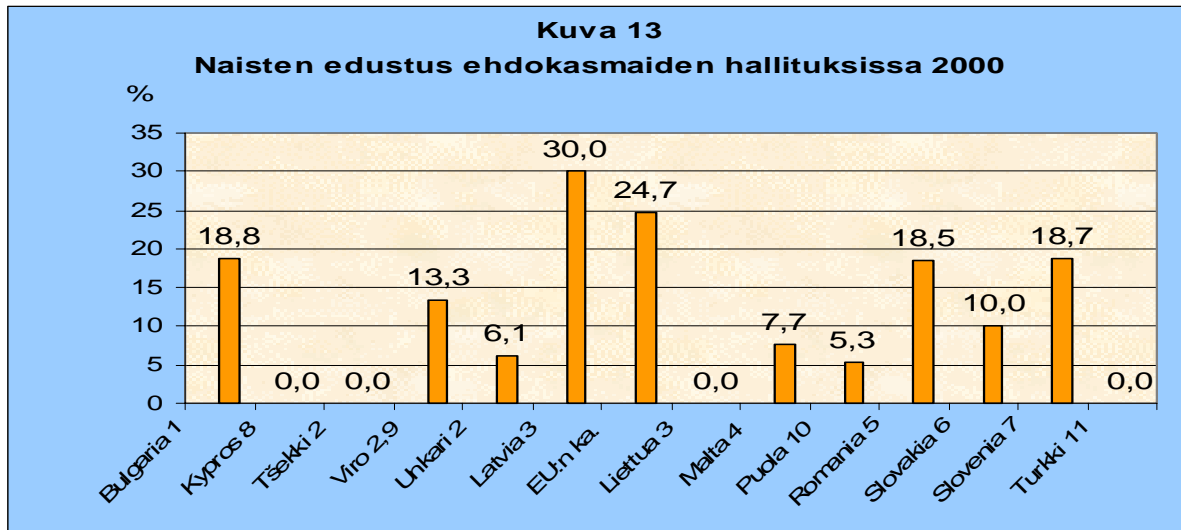
Koko tilanne ei kuitenkaan ole niin myönteinen kuin aluksi näyttää. Ensinnäkin viime vuosikymmenellä työpaikkojen menetykset kohdistuivat voimakkaimmin miesten hallitsemaan tuotantotalouteen, mutta tulevaisuudessa työllisyyspainet tulevat todennäköisesti kohdistumaan kaikkiin aloihin ja vaikuttamaan näin useammin myös naisiin. Kaikissa ehdokasmaissa naisten työllisyyteen kohdistuu samanlaisia paineita kuin EU:n jäsenvaltioissa.

- Naisilla ei ole samoja kannustimia työntekoon kuin miehillä. Naisten tekemä työ on keskittynyt vähäisempää ammattitaitoa vaativille ja matalapalkkaisille palvelualoille ja maatalouteen. Kaikista ehdokasmaista ei ole saatavilla luotettavia lukuja, mutta viimeisten tietojen perusteella sukupuolten väliset palkkaerot ovat monissa maissa EU:n keskiarvoa suurempia. Esimerkiksi Tšekissä naisten keskipalkka on vain 69 prosenttia miesten keskipalkasta.
- Hyvälaatuisia ja kohtuullisen hintaisia lasten päivähoitopalveluja on niukasti tarjolla. Entisten sosialistimaiden kattavat, yhteiskunnan ylläpitämät päivähoitopalvelut ja esikoulujärjestelmä eivät ole selviytyneet siirtymisestä markkinatalouteen. Vanhempainloman riittämättömyys, etenkin Maltassa, pahentaa ongelmaa entisestään.
- Näyttää myös siltä, että naisten työssäkäynnille ei anneta samaa arvoa kuin miesten. Näin on erityisesti Turkissa, mutta myös Kyproksessa, Maltassa ja Puolassa.

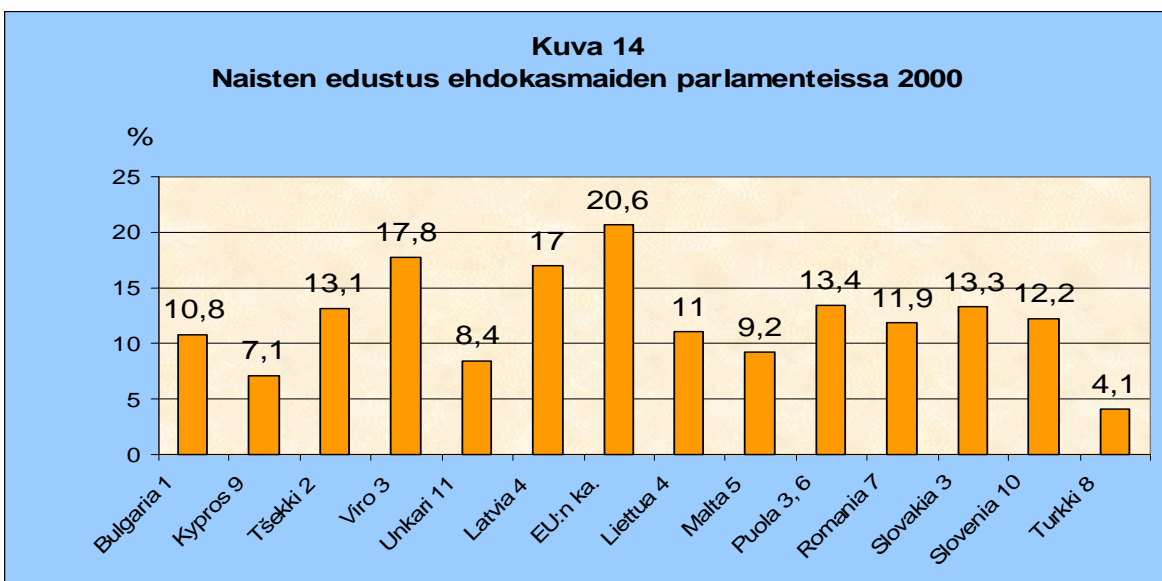
On kaikkien maiden taloudellisten etujen mukaista pyrkiä käyttämään henkilöresurssinsa parhaalla mahdollisella tavalla hyödyksi. Tämä merkitsee naisten osallistumisen lisäämistä houkuttelemalla heitä työmarkkinoille ja tarjoamalla kannustimia työssä pysymiseen. Käytännössä se merkitsee sitä, että naisille annetaan samat oikeudet työhön kuin miehille, vahvistetaan samapalkkaisuutta sekä rohkaistaan perheystävällistä politiikkaa työpaikoilla ja kotityön tasapuolista jakamista.

Naiset päätöksenteossa

Naisten edustus ehdokasmaiden hallituksissa ja parlamenteissa on huomattavasti Euroopan unionin keskiarvoa alhaisempi. Tasapuolinen osallistuminen on terveesti toimivan demokratian välttämätön edellytys.

Lähteet: Aineisto kerätty 12/00; 1) aineisto 1/01, www.government.bg; 2) aineisto 1/01, Eurooppalainen tietokanta Women in decision-making, <http://www.db-decision.de/english/default.htm>; 3) Gender Equality in Baltic States, 1999; 4) aineisto 1/99, Maltan sosiaaliministeriön aineisto, s. 1; 5) tiedot vuodelta 2000 vaalien jälkeen, www.cdep.ro; 6) aineisto 12/00, www.government.sk; 7) aineisto 11/00, www.sigov.si; 8) aineisto 12/00, www.kyprus.org/PIO/ministry; 9) aineisto 3/99; 10) aineisto 8/00, www.kprm.gov.pl/gov; 11) aineisto 1/01, Turkin suurlähetystön aineisto.

Lähteet: 1) aineisto 12/00 (38. kansalliskokous), www.parliament.bg; 2) aineisto 12/00, alahuone 15 %, ylähuone: senaatti 11,1 %, eurooppalainen tietokanta Women in decision-making; 3) aineisto 10/00, eurooppalainen tietokanta Women in decision-making; 4) aineisto 12/00, Latvian sosiaaliministeriön erikoisaineisto, s. 5; 5) aineisto 12/00, eurooppalainen tietokanta Women in decision-making; 6) aineisto 11/00, www.senat.gov.pl, eurooppalainen tietokanta; 7) tiedot vuoden 2000 vaaleista, senaatti 13 %, edustajainhuone 10,7 %, www.infoeuropa.ro; 8) aineisto 1/01, Turkin Berliinin suurlähetystön aineisto; 9) aineisto 1/01 www.kyprus.org; 10) aineisto 1/01, www.dz-rs.si; 11) aineisto 10/00, eurooppalainen tietokanta Women in decision-making.

Naiskauppa

Euroopassa harjoitettavan ihmiskaupan laajuuden arviointia vaikeuttaa luotettavien tilastojen puuttuminen sekä se, että kyseiselle rikokselle ei ole yhtenäistä juridista määritelmää.

Saatavilla olevien vähäisten tietojen perusteella on kuitenkin selvää, että Keski- ja Itä-Euroopan ehdokasmaihin ja Turkkiin, niiden sisällä ja niistä ulospäin suuntautuva naiskauppa kasvaa jatkuvasti.

Euroopan unionin ja ehdokasmaiden on aloitettava välittömästi toimenpiteet naiskaupan torjumiseksi. Näihin toimiin tulisi sisältyä:

- asianmukaisten rikosoikeudellisten seuraamusten langettaminen naiskaupan harjoittajille; toukokuussa 2000 Latvian parlamentti sääti ihmiskaupan rikokseksi
- paljastamis- ja valvontamekanismien parantaminen ehdokasmaissa
- uhrien tukemiseen ja suojeleluun tarkoitettujen mekanismien kehittäminen
- puuttuminen rakenteellisiin heikkouksiin, etenkin ehdokasmaiden naisten työttömyyteen, köyhyyteen ja mahdollisuuksien puutteeseen
- tietoisuuden lisääminen. Stop-ohjelmalla on edistetty paljon tietoisuuden lisäämistä. Lisäksi kansainvälisen siirtolaisjärjestön Budapestin toimisto toteutti vuonna 2000 laajan tiedotuskampanjan, johon osallistui sekä valtionhallinnon elimiä että kansalaisjärjestöjä.

Kotiväkivalta

Naisiin kohdistuva kotiväkivalta on ihmisoikeuskysymys, joka on kasvavana huolenaiheena useissa ehdokasmaissa. Kattavia ja luotettavia tilastotietoja ei ole tästäkään aiheesta saatavilla. Euroopan komission vuoden 2000 määräaikaiskertomuksessa mainitaan kotiväkivalta merkittäväksi huolenaiheeksi Virossa, Romaniassa, Slovakiassa ja Turkissa, vaikkakin kertomuksessa mainitaan myös, että ongelmaan on alettu vähitellen puuttua. Puolassa puolisoon kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevä YK:n hanke on edelleen hallituksen toimesta keskeytettyä.

Monet naiskauppaan soveltuvat korjauskeinot sopivat myös kotiväkivallan poistamiseen. Molemmissa tapauksissa voidaan olettaa, että ehdokasmaat ottavat täyden hyödyn sukupuolten tasa-arvoa koskevaan yhteisön puittestrategiaan (2001–2005) liittyvän ohjelman tuomista mahdollisuuksista.

Tasapuolisen osallistumisen edistäminen päätöksenteossa

JOHDANTO

Demokratiassa päätöksentekoprosessiin osallistumisen tulee olla avointa kaikille kansalaisille – naisille ja miehille – ja molempien sukupuolten pitää olla asianmukaisesti edustettuina vallankäyttötehtävissä. Jäsenvaltiot, komissio ja Euroopan parlamentti ovat toteuttaneet lukuisia toimia tämän varmistamiseksi. Pitkällä aikavälillä kehitys näyttää kulkevan oikeaan suuntaan, mutta eteneminen on hidasta. Näin todettiin komission kertomuksessa⁴⁴, joka koski vuonna 1996 naisten ja miesten tasapuolisesta osallistumisesta päätöksentekoon annetun neuvoston suosituksen⁴⁵ täytäntöönpanoa.

Kaikkien toimijoiden jatkuvaa poliittista sitoutumista täydentämään tarvitaan yhteensovitettu joukko erilaisia toimintalinjoja ja käytännön toimia: luotettavia tilastoja, säännöllistä seurantaa, kunkin jäsenvaltion kansalliseen kulttuuriin mukautettuja rakenteita, tehokasta lainsäädäntöä ja riittävää rahoitusta.

Vuonna 2000 Euroopan parlamentti osoitti jatkuvan sitoutumisensa naisten osuuden lisäämiseen päätöksenteossa. Maaliskuussa se antoi naisia päätöksenteossa käsittelevän päätöslauselman, jossa vaadittiin erilaisia toimia komissiolta, jäsenvaltioilta ja työmarkkinaosapuolilta sukupuolten tasapainon edistämiseksi päätöksenteossa. Erityisesti siinä kehoitettiin komissiota kehittämään tilastointivälineitä ja kiirehtimään jäsenvaltioita toimimaan. Toisaalta taas jäsenvaltioita pyydettiin osaltaan edistämään sukupuolten tasapuolista osallistumista EU:n toimielinten toimintaan. Euroopan parlamentti hyväksyi kiintiöiden käytön väliaikaisena toimenpiteenä, jonka tarkoituksena on saada lisää naisia mukaan päätöksentekoon.⁴⁶

Vuonna 2000 neljännessä toimintaohjelmasta rahoitettiin useita rajat ylittäviä hankkeita, joilla edistettiin sukupuolten tasapuolista osallistumista päätöksentekoon. Monet hankkeista jatkuvat vielä vuonna 2001.⁴⁷ Hankkeet kattoivat hyvin erilaisia toimia, muun muassa ohjausta ja koulutusta, joilla naisia motivoidaan ottamaan aktiivisesti osaa politiikkaan ja yhteiskunnalliseen elämään, verkostojen luomista ja tietojen vaihtoa parhaista käytännöistä sekä toimia, joilla edistetään naisten ja miesten tasapuolista osallistumista Euroopan parlamentin toimintaan.

PÄÄTÖKSENTEKO UUDESSA PUITESTRATEGIASSA JA TOIMINTAOHJELMASSA

Tasapuolinen osallistuminen päätöksentekoon on yksi puitestrategiassa määritellyistä viidestä ydintavoitteesta. Strategiassa käytetty lähestymistapa perustuu edellä mainitussa komission kertomuksessa tehtyihin havaintoihin sekä jäsenvaltioiden tekemään työhön. Erityisen merkittävä oli puheenjohtajavaltio Suomen hyvin laaja neuvostolle laatima raportti, jossa

⁴⁴ KOM(2000) 120 lopullinen, 7.3.2000.

⁴⁵ Neuvoston suositus, annettu 2 päivänä joulukuuta 1996, naisten ja miesten tasapuolisesta osallistumisesta päätöksentekoon, EYVL L 319, 10.12.1996, s. 11.

⁴⁶ Pöytäkirja 2. maaliskuuta 2000, päätöslauselma B5-0180/2000, ks. myös Anna Karamanoun mietintö naisten ja miesten tasapuolisesta osallistumisesta päätöksentekoon annetun neuvoston suosituksen 96/694 täytäntöönpanosta.

⁴⁷ Hankeluettelo 1999, s. 125. Ks. alaviite.

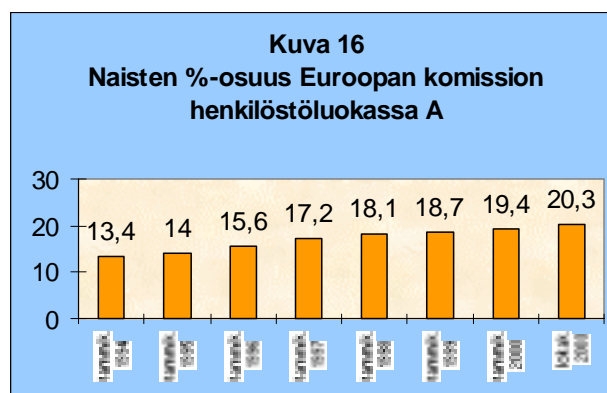
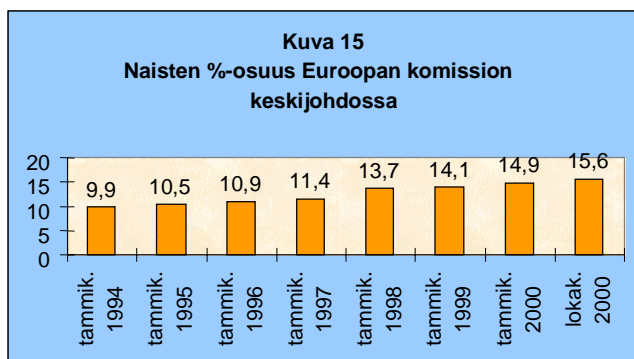
tarkasteltiin naisia poliittisessa elämässä, myös EU:n toimielimissä, julkisessa hallinnossa ja oikeuslaitoksissa.⁴⁸

Strategia ja siihen liittyvä ohjelma eivät kuitenkaan keskity yksinomaan poliittiseen elämään. Toinen tärkeä teema on naiset taloudellisen ja yhteiskunnallisen elämän päätöksentekopaikoilla. Ohjelmasta saatavalla rahoituksella kerätään ja päivitetään säännöllisesti kattavia tilastotietoja naisista talouselämän ja yhteiskunnan päätöksentekopaikoilla. Ohjelmasta rahoitetaan myös tutkimusta, jossa selvitetään naisten siirtymistä koulutuksesta työelämään sekä työhönottoa ja urakehitystä niiden naisten osalta, joilla on mahdollisuuksia ja kykyjä edetä yritysten ylimpään johtoon.

Naiset Euroopan komissiossa

Päätöksentekopaikoilla olevien naisten lukumäärä kasvaa tasaiseen tahtiin niin komissiossa kuin muissakin EU:n toimielimissä. Naiset ovat kuitenkin edelleen aliedustettuina johtotehtävissä.

Komissio on sitoutunut henkilöstörakenteessaan olevan sukupuolten välisen epätasapainon poistamiseen osana laajempia sisäisiä uudistuksiaan.⁴⁹ Esimerkiksi naisille on määrääntäviä etusija nimitettäessä henkilöitä ylempiin virkoihin silloin, kun mies- ja naishakija ovat tehtävään yhtä päteviä. Komission tavoitteena on kaksinkertaistaa naisten määrä ylemmissä johtotehtävissä toimikautensa loppuun eli vuoteen 2005 mennessä. Henkilökunnan – myös johdon – mahdollisuuksia työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen pyritään parantamaan. Komissio käyttää johdon kurssitusta ja muita kanavia välineenä tasa-arvokysymyksiä koskevan tietoisuuden lisäämisessä. Se tutkii myös, suosivatko sen työhönotto- ja ylennysmenettelyt toista sukupuolta.

Kuvien 15 ja 16 lähde: henkilöstön ja hallinnon pääosasto

Kesäkuussa 2000 komissio päätti, että *kaikkien* sen komiteoiden ja asiantuntijaryhmien jäsenistä pitää olla vähintään 40 prosenttia kumpaakin sukupuolta.⁵⁰ Aikaisemmin velvoite oli koskenut ainoastaan tieteen ja tutkimuksen alan komiteoita ja ryhmiä. Komissio on vedonnut jäsenvaltioihin, työmarkkinaosapuoliin ja muihin jäsenten nimittämisestä vastaaviin elimiin, että ne asettaisivat ehdolle riittävän määrän sekä nais- että miesehdokkaita.

⁴⁸ Ks. neuvoston päätelmät, 22. lokakuuta 1999.

⁴⁹ Valkoinen kirja ”Komission uudistaminen”, KOM (2000) 200, 1.3.2000.

⁵⁰ Komission päätös 2000/407/EY, tehty 19 päivänä kesäkuuta 2000, naisten ja miesten tasapuolisesta osallistumisesta komission perustamien komiteoiden ja asiantuntijaryhmien toimintaan, EYVL L 154, 27.6.2000, s. 34.

Jäsenvaltiossa

Jotkin jäsenvaltiot ovat vuosien ajan pyrkineet jatkuvasti lisäämään poliittiseen päätöksentekoon osallistuvien naisten määrää ja onnistuneet siinä. Toiset ovat vasta asettamassa tavoitteitaan. Moninaisia ovat myös käytetyt välineet: viralliset tai epäviralliset kiintiöt, nais- ja miesehdokkaiden vuorottelu ehdokasluetteloissa, naisille tarkoitetut kiintiöt hallituksen valiokunnissa, tietoisuuden lisääminen sekä toimet, joilla helpotetaan poliittisen työn ja perhe-elämän yhteensovittamista. Vaikka nämä toimet ovat usein osoittautuneet tehokkaiksi, naisten on edelleen vaikea päästä kaikkein korkeimpiin hallinnollisiin virkoihin.

Vaikka edistys on hidasta, Pohjoismaat ovat kuitenkin osoittaneet, että pitkäaikainen sitoutuminen kannattaa pitkällä aikavälillä. On vaikea osoittaa yksittäistä toimenpidettä, joka olisi ollut ratkaiseva; onnistumisen avain näyttäisi olevan laaja lähestymistapa, jossa yhdistetään useita eri toimenpiteitä. Poliittinen tahto on myös tärkeä, koska sen avulla varmistetaan toimien asianmukainen täytäntöönpano.

Edistysaskelia vuonna 2000

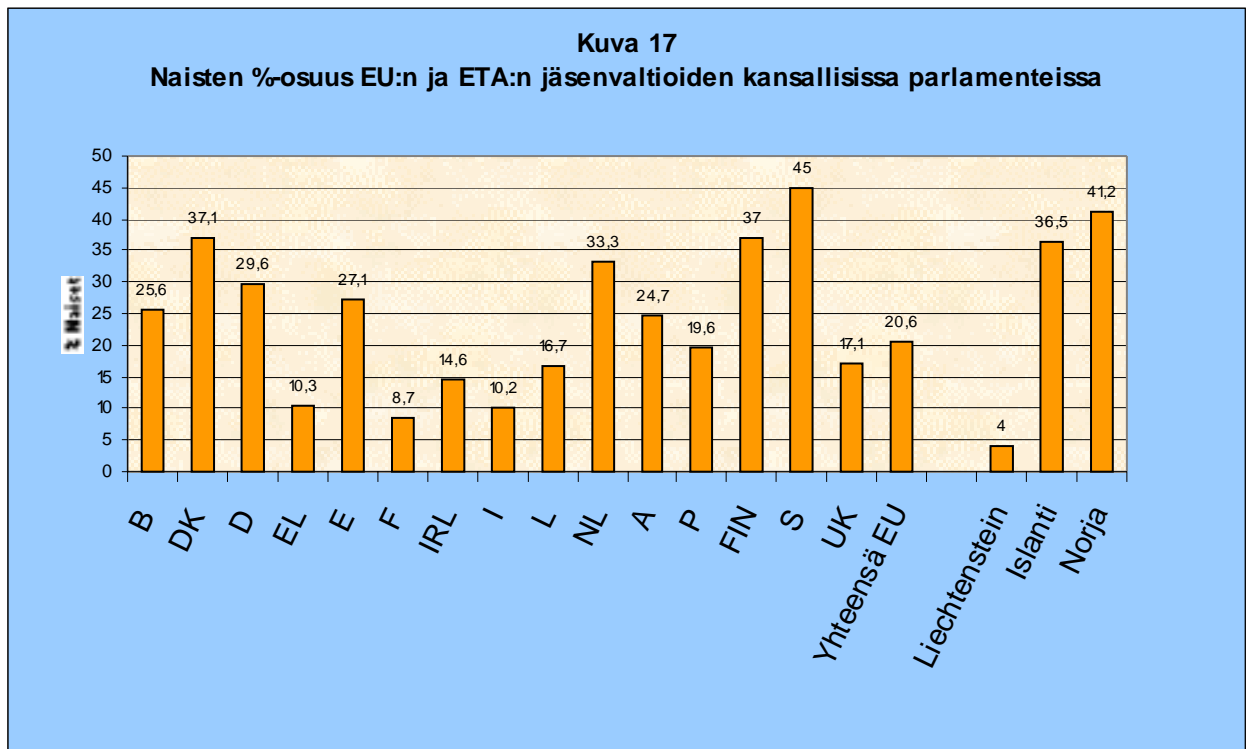
Ranskassa vuonna 1999 tehdyn perustuslain muutoksen jälkeen parlamentti hyväksyi maaliskuussa lain, joka edellytti, että puolueiden ehdokasluetteloiden on koostuttava tasan yhtä monesta mies- ja naisehdokkaasta. Muussa tapauksessa luettelot voidaan julistaa mitättömiksi ja pidättää vaalikampanjan valtionrahoitus. Vuoden 2001 kunnallisvaalit tulevat todennäköisesti olemaan ensimmäiset uusien sääntöjen mukaisesti järjestettävät vaalit.

Belgiassa hallitus on laatinut vastaavan lakiehdotuksen, jossa vaaditaan sukupuolten täydellistä tasa-arvoa puolueiden ehdokasluetteloissa. Lisäksi vuodesta 2005 lähtien puolueiden on sijoitettava ehdokasluetteloidensa kahdelle kärkipaikalle yksi mies ja yksi nainen.

Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus on sitoutunut sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseen julkisen sektorin virkanimityksissä. Ministeriöiden on laadittava toimintasuunnitelmat, joissa esitetään yksityiskohtaisesti saavutukset ja tulevaisuuden tavoitteet. Siviilihallinto ilmoitti korkeimpiin virkoihin hakeneiden ja nimitettyjen naisten määrän nousseen tasaisesti.

Lokakuun 27. päivänä puheenjohtajavaltio Ranska järjesti konferenssin⁵¹ ministereille, työmarkkinaosapuolille sekä Euroopan parlamentin, European Women's Lobbyn ja komission edustajille. Yksi keskustelun aiheista oli naiset ja päätöksenteko. Konferenssi osoitti, että tarpeesta asettaa määräaikoihin sidottuja tavoitteita päätöksenteon kehittämiseksi vallitsee laaja yksimielisyys. Laajaa tukea sai myös ajatus tutkimusta sekä tietojen, ajatusten ja kokemusten vaihtoa useiden eri kumppaneiden kesken käsittävän muutosstrategian laatimisesta.

⁵¹ Lisätietoja osoitteesta: Service des droits des femmes et de l'égalité, 10, 16 rue Brancion 75015 Paris, France, puhelin: +33-1 40 56 60 00.

Kuvien 17 ja 18 lähde: Frauen Computer Zentrum Berlin, eurooppalainen tietokanta Women in decision-making, <http://www.db-decision.de/index.html>

Naiset kansallisissa parlamenteissa

Koko EU:n kansallisissa parlamenteissa naisten paikkaluku nousi vuonna 2000 juuri ja juuri yli viidennekseen.⁵² Vain Ruotsin ja Norjan parlamenteissa molemmat sukupuolet ovat tasapuolisesti edustettuina – molemmissa naisia on yli 40 prosenttia. Myös Tanskassa, Suomessa, Islannissa ja Alankomaissa on päästy tai pysytty yli 30 prosentin rajan. Ranskassa, Kreikassa, Irlannissa ja Italiassa naisten osuus on alle 15 prosenttia. Vähemmän rohkaisevaa on, että naisten osuudet laskivat hieman Tanskassa, Ranskassa, Saksassa, Italiassa, Alankomaissa, Portugalissa, Espanjassa ja Ruotsissa.

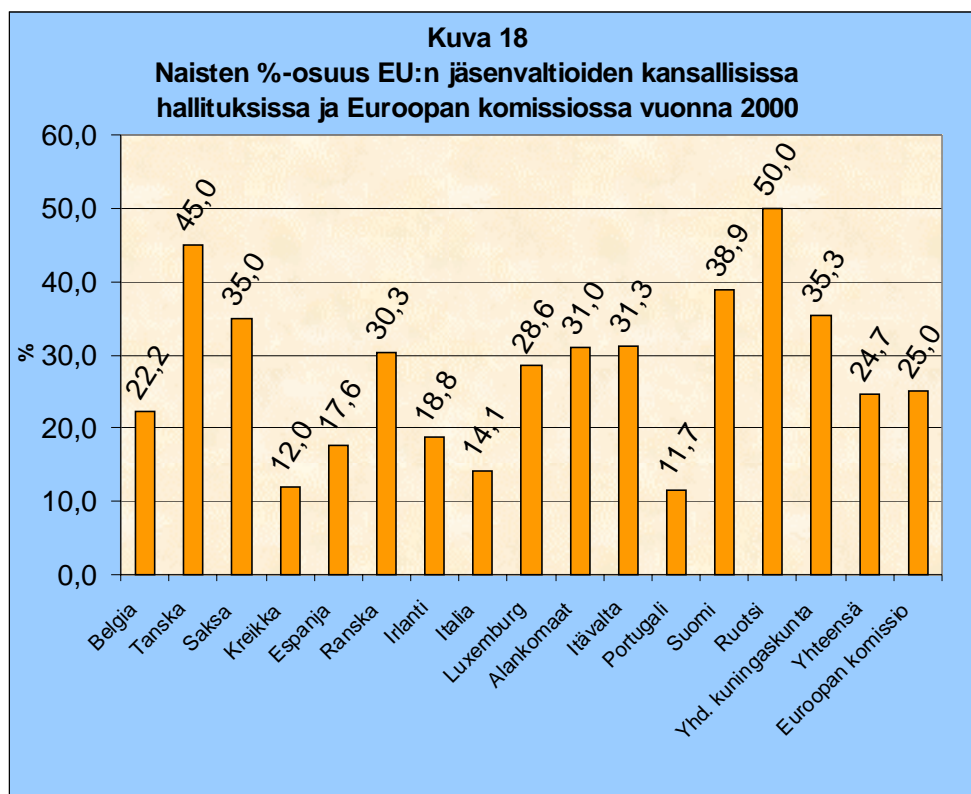
Alueparlamenteissa naisten osuus nousi vuosien 1999 ja 2000 välillä reippaasti: 22 prosentista 29 prosenttiin.

Naiset kansallisessa hallinnossa ja aluehallinnossa

Naisten määrä kansallisissa hallituksissa nousi jälleen vuonna 2000, vaikkakin vain vähän. Ruotsi on ainoa maa, jossa naisten ja miesten määrä hallituksessa on tasan puolet ja puolet. Toisaalta taas Kreikan, Italian ja Portugalin ministereistä alle 15 prosenttia on naisia.

Vastaavaa pientä parannusta oli nähtävissä myös aluehallinnossa, vaikkakin Saksassa ja Ruotsissa kehityssuunta oli alaspäin. Portugalissa ei edelleenkään ole yhtään naista missään aluehallituksessa.

⁵² Aineisto eurooppalaisesta tietokannasta ”Women and Decision-making”, jota ylläpitää FrauenComputerZentrumBerlin, <http://www.fczb.de>

Naiset taloudellisessa ja sosiaalisessa päätöksenteossa

Euroopan komission rahoittamassa tutkimuksessa arvioidaan, että vain 23 prosenttia EU:n yrityksistä on naisten omistuksessa.⁵³ Tilanne on selvästikin kaikkea muuta kuin tyydyttävä, mutta tarkkojen ja vertailukelpoisten tietojen puuttuminen tekee yksityiskohtaisesta analyysistä vaikeaa. Sukupuolten tasa-arvoa koskeva puitestrategia ja siihen liittyvä uusi toimintaohjelma pyrkivät korjaamaan tilannetta. Ohjelmasta rahoitetaan aiheeseen liittyvien tilastojen keräämistä ja säännöllistä päivittämistä.

Ruotsi on aloittanut erityisesti naisiin ja vallankäyttöön liittyvien tilastojen säännöllisen julkaisemisen.⁵⁴ Suomi on laatinut tilastoja naisista yritysten johdossa.⁵⁵

⁵³ Tutkimus aiheesta ”Young Entrepreneurs, Women Entrepreneurs, Co-Entrepreneurs and Ethnic Minority Entrepreneurs in the European Union and Central and Eastern Europe”, Centre for Enterprise and Economic Development Research (CEEDR) Middlesex University Business School, Yhdistynyt kuningaskunta, Euroopan komission yritystoiminnan pääosasto julkaissut Internet-osoitteessa: <http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/craft/craft-studies/entrepreneurs-young-women-minorities.htm>

⁵⁴ Ruotsin tilastokeskus: ”Women and Men in Sweden: Facts and Figures 2000”, ks. osoitteessa http://www.scb.se/Scbeng/OVRHTM/women_and_men.htm

⁵⁵ Suomen tilastokeskuksen julkaisema ”Women and Men in Finland 1999”, yhteyshenkilö: Väestötilastot irja.kyto@stat.fi